

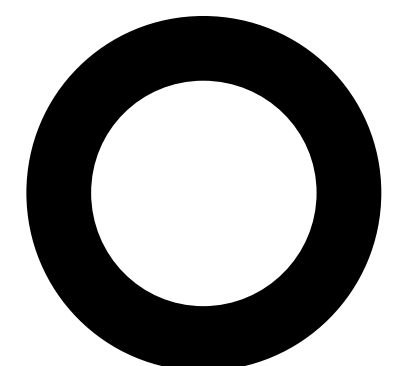
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Blijf bij de les!

NP Onderwijs: we blikken terug
en kijken vooruit

Najaar 2025

Nationaal Programma
Onderwijs

Inhoudsopgave

3. Voorwoord Inge Vossenaar

Jullie hebben het verschil gemaakt – voor leerlingen, voor scholen, en voor de toekomst van ons onderwijs

15. Interview Anneke de Wolff

'Hoe geef je 5,8 miljard euro goed uit?'

27. Portret Tonnie Braam

'Niet denken in beperkingen, maar in kansen'

38. Interview Manon Janssen

De stille winst van de lockdowns: Engels in de lift

51. Publicatie internationale inzichten

Het aanpakken van leervertragingen en het welzijn van leerlingen: internationale inzichten

4. Tijdslijn

De impact van corona op onderwijs

18. Podcast gemeente en scholen Arnhem

Van crisis naar kansen: wat Arnhem leerde van NP Onderwijs

29. Portret Yfke van Gorkum

'Als je op school zit, gaat opletten toch makkelijker'

40. Portret Ebru Duman

'We bespraken wekelijks de voortgang met de leraar en ontvingen fysieke lespakketten'

52. NP Onderwijs Wrapped

NP Onderwijs in het funderend onderwijs

7. Brieven leerlingen

Leerlingen schrijven brieven over de schoolsluiting

20. Dubbelinterview Alwin Akkermans en Marc van der Steeg

Wat werkt écht? Scholen ontdekken de kracht van kansrijke interventies

30. Column Marloes Kleinjan

'Welbevinden is geen zachte bijzaak'

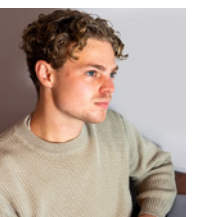
42. Portret Stephanie Klasema

'Het bevorderen van het leesplezier is nog meer op mijn netvlies gekomen'

53. Podcast Blijf bij de les!

Presentator Wouter Sloekers blikt terug op de coronacrisis die hij zelf als scholier meemaakte.

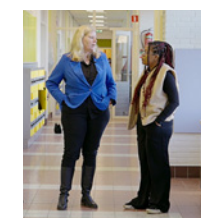
10. Interview Arie Slob

'Het onderwijs is in crisistijd veerkrachtig gebleken'

23. Video P. Oosterleeschool

Gelijke kansen beginnen in de klas

32. Dubbelinterview Martina Acharrat en Rein Westrik

Veerkracht in de klas: een nieuwe koers voor welzijn en onderwijs

43. Drieluik Sander van Geest, Mare & Lieselotte en Cootje Heeringa-Bothof

Hoe maak je van iets minder leuks als de coronaperiode iets nuttigs?

54. Interview programma-managers Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

'Onze programma's bouwen aan hetzelfde doel: goed onderwijs voor leerlingen'

12. Explainer video Marianne Minnecré

Samen terugblikken, samen vooruitkijken

24. Interview Eddie Denessen

'Kansengelijkheid begint bij ongemakkelijke keuzes'

35. Portret Celestine Lederer

'Ook na corona blijf ik de belangrijke vertrouwensband met mijn leerlingen onderhouden'

47. Interview Zakiya Lake

Het NP Onderwijs in Caribisch Nederland

57. Colofon

13. Menukaart

Hoe kies je als school welke interventies je inzet?

26. Webinar Samenwerking scholen met ouders/verzorgers

Bruggen bouwen: hoe ouders/verzorgers en scholen kunnen samenwerken

37. Advertorial

Werken in het onderwijs is werken met de toekomst!

49. Column Carla Haelermans

Vijf jaar later: wat we leerden over leervertraging en herstel

Voorwoord

De coronacrisis zette het onderwijs op ongekende wijze op zijn kop. De crisis liet ook zien hoeveel veerkracht, creativiteit en toewijding er schuilt in scholen, leraren, bestuurders, gemeenten, ouders/verzorgers en natuurlijk de leerlingen.

Met het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs) hebben we samen alles op alles gezet om leerlingen weer perspectief te geven – om leervertragingen in te lopen, het verminderde welbevinden van leerlingen te versterken, en, minstens zo belangrijk, de toegenomen kansenongelijkheid tussen leerlingen te verkleinen.

Met dit magazine, *Blijf bij de les!*, markeren we het slot van het NP Onderwijs. We doen dat om te reflecteren en te waarderen, maar ook om vooruit te kijken. Want wat we in deze periode hebben geleerd, verdient

het om vast te houden en mee te nemen naar de toekomst. Het NP Onderwijs heeft veel waardevolle inzichten en initiatieven opgeleverd: van een menukaart met evidence-informed interventies tot nieuwe vormen van samenwerking en professionalisering. We zagen hoe maatwerk echt het verschil kan maken. Hoe samenwerking tussen scholen, gemeenten en andere betrokkenen leidt tot duurzame verbetering. Hoe cruciaal het is om niet alleen te kijken naar prestaties, maar ook naar de mens achter de leerling. Lekker in je vel zitten is geen bijzaak, dat bleek.

Mijn oproep is dan ook aan iedereen die zich inzet voor het funderend onderwijs: Blijf bij de les! Blijf aandacht houden voor wat bewezen effectief is en werkt. Blijf investeren in wat leerlingen en leraren echt nodig hebben, en blijf bouwen aan onderwijs waarin elk kind zich gezien en gesteund voelt.

Namens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wil ik iedereen bedanken die zich de afgelopen jaren met hart en ziel heeft ingezet. Jullie hebben het verschil gemaakt – voor leerlingen, voor scholen, en voor de toekomst van ons onderwijs.

Inge Vossenaar

Directeur – Generaal Funderend Onderwijs

Tijdlijn

De impact van corona op het onderwijs

De coronaperiode was een uitzonderlijke tijd voor leerlingen, leraren, ouders/verzorgers en alle andere onderwijs-professionals. Scholen moesten van de ene op de andere dag dicht, improviseren met online lessen, thuisonderwijs en later weer voorzichtig open. Deze tijdlijn laat zien hoe het onderwijs zich stap voor stap aanpaste: van lege klaslokalen en looproutes tot de opluchting van weer samen leren en spelen.

Want, hoe zat het ook alweer?
Wanneer gebeurde wat?
Deze tijdlijn maakt dat zichtbaar.

16 maart 2020

Alle scholen sluiten

“Die zondagochtend hebben we samen met onder andere de minister-president, de ministers van Justitie en Veiligheid én van Volksgezondheid, Welzijn en Sport moeten besluiten dat de scholen met onmiddellijke ingang zouden sluiten.”

11 mei 2020

Basisonderwijs open met halve bezetting, speciaal (basis) onderwijs volledig open

“We werkten nauw samen met kinderopvangorganisaties aan complexe roosters, zodat leerlingen om de dag naar school konden.”

“De klas was door de helft. Dus toen zag je ook maar de helft van de mensen, dat was ook gek.”

2 juni 2020

Voortgezet (speciaal) onderwijs deels open met 1,5 meter afstand

“Het was even schakelen: het ene kind mocht wél naar school, het andere niet. Vooral voor gezinnen met kinderen in verschillende onderwijsniveaus leverde dat verwarring en extra druk op.”

“Terug naar school was heel raar. Er waren zoveel regels waar je je opeens aan moest houden.”

8 juni 2020

Basisonderwijs volledig open

“Het was heel fijn dat ik weer met al mijn vrienden kon spelen.”

Ook de kinder- en buitenschoolse opvang gaan weer open.

1 juli 2020

Voortgezet (speciaal) onderwijs volledig open

“Leerlingen beseffen dat ze veel hebben gemist en kunnen vaak niet verder.”

16 december 2020

Alle scholen weer dicht

“Leraren deden er alles aan om de kinderen bij de les te houden. Dat zorgde soms voor grappige taferelen thuis.”

“De situatie thuis vraagt vaak veel van kinderen, en andersom is het voor gezinnen zwaar om de kinderen thuis te hebben.”

8 februari 2021

Basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs volledig open

“Het sociale aspect van school werd enorm gemist. Kinderen waren blij dat ze weer konden samenwerken, spelen en elkaar gewoon weer zagen.”

“Een breed gedragen pakket van extra lessen, maatwerk, ontspanning en vooral ook veel coaching en sociaal-emotionele begeleiding. Dat is hard nodig.”

1 maart 2021

Voortgezet (speciaal) onderwijs open met 1,5 meter afstand

“Het grootste probleem is de motivatie, die ook bij goed functionerende leerlingen echt is weggezaakt.”

“Er waren lijnen op school, die bepaalden waar je wel en niet mocht staan.”

31 mei 2021

Voortgezet (speciaal) onderwijs volledig open

“Hoe hard je als school ook werkt om een structuur voor onderwijs thuis neer te zetten, het blijkt gewoon niet goed genoeg. Je moet ze hier hebben.”

“Kinderen leren met name ook veel van de interactie met anderen, aan wie ze zichzelf continu spiegelen. Zonder die interactie valt voor een groot deel weg hoe kinderen zich verhouden tot de klas.”

19 december 2021

Alle scholen weer dicht

“De leerlingen zijn veel minder dan normaal bezig geweest met teksten en met hardop voorlezen. Het ophalen van die vaardigheden vergt veel begeleiding en oefening.”

“De uitleg via Zoom werkte gewoon echt niet. Je ging in die call, en je ging gewoon wat anders doen. Het lukte toch niet om je te concentreren.”

10 januari 2022

Alle scholen volledig open

“Je kon echt merken dat ze anderhalf jaar uit hun sociale context geweest zijn.”

“We zagen dat kinderen moeite hadden om de draad weer op te pakken op school.”

Leerlingen schrijven over de schoolsluiting

Tijdens de coronapandemie waren er periodes waarin de scholen sloten en leerlingen noodgedwongen online lessen moesten volgen. Leerlingen vonden het erg moeilijk om thuis te zitten en niet naar school, sport of andere activiteiten te kunnen gaan. Dat bracht de leraren Levensbeschouwing op het Thomas a Kempis College in Arnhem op een idee: waarom vragen we ze niet hoe het met ze gaat? Ze schreven een brief aan al hun leerlingen en kregen daarop hele mooie reacties terug. De leraren bundelden deze in het boek 'De stille school'. Hieronder lees je twee brieven daaruit.

Moe van een historische gebeurtenis

12-02-2021

Beste meneer Hontelez,

Heel gek allemaal. Je kunt zeggen dat je het allemaal verschrikkelijk vindt, wat natuurlijk deels waar is. Je kunt zeggen dat je toch al een 'kluizenaar' was en dat het geen verschil maakt. Je kunt zeggen: 'Ik vind het geen probleem zo, thuis lekker op de bank school doen!' Er zijn verschillende meningen en ik vind het leuk om van verschillende mensen te horen wat ze ervan denken, ook al is die mening compleet anders dan die van mij.

Ik wil namelijk zo snel als het kan naar school. Weer leeftijdsgenoten zien, ook al ken ik ze niet. Naar school fietsen, ook al is het maar een kort stukje. Pauze hebben met vrienden, ook al is het soms saai. Het is voor mij echt niet alsof het allemaal slecht is die lockdown. Ik ben heel veel aan het tekenen, mijn instrument aan het bespelen en plotselinge radslagen aan het maken in huis, omdat ik anders geen beweging krijg. Dus het is niet allemaal zo slecht en ik ga hard vooruit met het tekenen, dwarsfluit spelen en radslagen maken.

Maar als ik iemand die ik ook maar een beetje ken, maar die toch contact wil maken omdat je haast niemand ziet, vraag hoe het gaat, weet ik niet wat ik moet zeggen. In de eerste lockdown zei ik meestal automatisch "goed!" en dan vroeg ik me af of het ook wel goed gaat. Maar het gaat ook niet slecht. Dus nu zeg ik "mwa" of "ja, je weet wel". Ik vind het überhaupt moeilijk om te bepalen of we het nou héél zwaar hebben en in een geschiedenisboek komen omdat we het zo zwaar hebben, of dat we het goed hebben maar dat we alleen thuis moeten zitten en moeten uitkijken. Op het ene moment wordt er heel zwaar over gedaan en gaat het om mensenlevens en dan wordt er weer een grappige corona-gerelateerde meme doorgestuurd.

Een paar dagen geleden is het gaan sneeuwen. In een week waarin je iedere dag voor je scherm moet zitten en vervolgens minstens twee uur naar een leraar moet luisteren en niet écht meer de motivatie hebt om naar buiten te gaan, dan leef je helemaal in je huis. Omringd door sneeuw kan ik me een beetje opgesloten voelen. Dan ga ik naar buiten en snap ik dat gevoel niet meer, want het is heerlijk buiten in de sneeuw!

Af en toe hoor ik iets over dat jongeren een achterstand oplopen, ik vind dit heel naar om te horen ook al geloof ik best dat het waar is. Het is gewoon heel stom om te horen, omdat we wel ons best doen. Ik vat het meteen op als iets wat we fout doen, terwijl we er niet echt iets aan kunnen doen. Ik probeer het niet zo op te vatten, maar dat is soms wel een beetje moeilijk. Ik weet eigenlijk niet heel goed hoe ik dit verhaal moet afsluiten, dus ik ga nu lekker sleeën.

Groetjes,
Minna
Vwo 2

Stapje voor stapje

12-02-2021

Best meneer Hontelez,

Ik zit in een sleur.

07.45 uur, de wekker gaat. Ontbijt? Nee, nu geen zin. Opstaan, de koude vloer onder mijn voeten. Voor de zoveelste keer doe ik een joggingbroek aan en trek ik de trui over mijn hoofd waar mijn standaard outfit al twee weken uit bestaat. Gordijnen open, het felle licht vult mijn rommelige kamer waar borden en glazen van vorige maaltijden nog steeds staan. Ik schuif de rommel van mijn bureau opzij, zet mijn laptop neer en open Teams.

"Zit er al iemand in de vergadering van wiskunde?", een appje in de groepsapp. 08.15 uur, ik klik op 'deelnemen' en daar is mijn klas. Sommigen zien eruit als een normale schooldag, anderen zien eruit als ik, met de slaap nog in hun ogen.

Ik zit niet lekker in mijn vel, sociale contacten heb ik online, maar vaak is het niet genoeg. Ik zit in één van de door mijn vader genoemde 'typische puberbuien', wat betekent dat ik me aan de kleinste dingen die mijn familie doet kan irriteren. Dat wil ik niet, maar het gaat onbewust. Het is vervelend, ik ben prikkelbaar, maar de enige mensen die ik zie zijn mijn gezin en dat is niet altijd fijn. Dan gaan we weer op de zoveelste gezonde wandeling: saai en ook zie ik er niet fraai uit met mijn vette haar en lompe kleren. Maar in de mindset van: doe eens je best om er goed uit te zien, zit ik ook niet.

Het wordt warmer, april. Ik begin beter in mijn vel te zitten. Lockdown vond ik moeilijk, omdat ik vast zat met mijn familie én ik moet ze al heel lang iets belangrijks vertellen. In mijn vriendenomgeving heb ik me nooit veilig gevoeld, maar nu heb ik de beste vriendenkring waar ik om kan vragen.

Toetsweek. Alleen maar voldoende! Zelfs voor wiskunde een 5,5. Mijn opluchting was voor iedereen voelbaar. Ik zou volgend jaar examen gaan doen. Doordat dit gewicht van mijn schouders valt, vind ik het tijd om het aan mijn gezin te vertellen. "Papa, ik kom uit de kast. Ik hou van meisjes." Mijn familie en vrienden zijn erg blij voor me en ik werd geaccepteerd. Het beste gevoel voor mij was dat ik niet anders behandeld wordt door mijn vrienden en dat ik eindelijk mezelf kan zijn. 1e lockdown voorbij. Havo 4 klaar.

Eindexamenjaar, het was niet hoe ik het me had voorgesteld, maar daar staat tegenover dat bijna niets dat is. Het jaar begint: "Jullie krijgen online les". Het contact met mijn vrienden wordt goed online onderhouden en ik voel me best fijn. Wat later krijgen we te horen dat we om de beurt met vwo 6 naar school mogen.

Eindelijk! Ik zie mijn vrienden weer en ik kan weer eens met andere mensen praten. Het gaat allemaal snel, de organisatie is in het begin stroef; waar mag je wel en niet zitten? En waar moet je wel en geen mondkapjes op? Ik heb veel achterstand, de stress en schoolproblemen komen weer opduiken en dan is het toetsweek. Ik kom er niet al te best uit. Ik heb een nieuwe aanpak nodig. Sommige vakken gaan beter dan andere en er zijn wat problemen die meer energie van mij vragen dan ik dacht.

Ik moet eerst goed tot mezelf komen en het gedrag van die mensen niet tot mij laten komen, dat was eerst moeilijk, maar ik trek mijn eigen plan en verwacht geen hulp van de andere partij.

Ik heb keihard gewerkt voor de tweede toetsweek en het gaat veel beter dan de eerste. Maar een onvoldoende en mijn gemiddelde is weer omhoog gegaan. De problemen werden vanzelf opgelost, doordat ik actie ondernam en er valt een last van mijn schouders. Alle stress kan ik loslaten en dat resulteert in een lage mentale staat die steeds weer wat meer wordt opgebouwd.

Profielwerkstuk is al ingeleverd, anderhalf jaar aan gewerkt en best trots op ons harde werk. Ik ben nog niet zeker over mijn eindexamen, mijn mentale gezondheid gaat in golven op en neer en ik voel veel druk. Ondertussen moet ik nadenken over mijn toekomst en hoe ik mijn leven later wil invullen? Dat is best overweldigend en zeker in deze onzekere tijd. Zal het goed komen? Geen idee. Maar ik zal het proberen.

Stapje voor stapje. Na de voorjaarsvakantie mag ik fulltime naar school. Hopelijk zal het me helpen mijn achterstand in te halen. In de tussentijd zal ik bij mezelf blijven en proberen zo goed mogelijk voor mezelf te zorgen. Tot op een dag de telefoon gaat en ik te horen krijg: "Gefeliciteerd, je bent geslaagd!"

Groeten,
Anoniem
Havo5

Arie Slob over schoolsluitingen:

‘Het onderwijs is in crisistijd veerkrachtig gebleken’

Als minister van Basis- en Voortgezet Onderwijs stond Arie Slob in 2020 voor de uitdaging om scholen te sluiten en tegelijkertijd de continuïteit van het onderwijs te waarborgen. In dit interview vertelt hij openhartig over de inzichten, ervaringen en de lessen die hij heeft geleerd tijdens deze de COVID-19-pandemie en de impact ervan op het onderwijs.

We spreken Arie Slob op een zonnige middag in Zwolle, de woonplaats van de voormalige bewindsman. Het is druk in de stad met vooral winkelend en wandelend publiek. Hoe anders was dat tijdens de coronapandemie, de lockdowns en de schoolsluitingen, die de nodige impact hadden op het leven van veel leerlingen en studenten. Op ons verzoek gaat Arie Slob in gedachten terug naar 2020 en de dag dat het besluit viel dat de scholen zouden sluiten. Een besluit dat kwam na een zeer intensieve week, waarin Arie Slob en zijn collega's juist alles uit de kast hadden gehaald om zo'n sluiting te voorkomen.

‘We hebben ook geleerd dat er een hele kwetsbare groep was, die juist in zo'n periode extra ondersteuning nodig had’

NOS-bericht

‘Ik weet nog goed dat ik op zaterdagmiddag rond 17.30 uur opeens een alert kreeg dat de medisch

specialisten zeiden dat de scholen met onmiddellijke ingang dicht moesten’, blikt Arie Slob terug. ‘De NOS kwam met dat bericht, dus het was meteen landelijk nieuws. Toen dat alert kwam, was er uiteindelijk maar één conclusie mogelijk: we moeten nu actie ondernemen, anders wordt het een grote chaos. Die zondagochtend hebben we samen met onder andere de minister-president, de ministers van JenV en VWS moeten besluiten dat de scholen met onmiddellijke ingang zouden gaan sluiten. Dat vond ik natuurlijk wel een hele grote teleurstelling.’

Ondersteuning kwetsbare kinderen

De schoolsluiting had een grote impact op het onderwijs en het maatschappelijk leven. Arie Slob: ‘Er waren veel discussies en debatten over de noodzaak en de gevolgen van deze maatregel. Het was een intensieve periode waarin we 24/7 bezig waren met de coronacrisis en de maatregelen daaromheen. We hebben geprobeerd om kwetsbare leerlingen te blijven ondersteunen door hen de mogelijkheid te bieden wél naar school te gaan. Daarnaast zijn er allerlei voorzieningen voor scholen getroffen, waaronder het beschikbaar stellen van devices. Ook hebben we testen geregeld voor scholen en logistieke ondersteuning geboden om die testen op school te

krijgen. Het was logistiek gezien een mega grote operatie, die OCW fantastisch heeft uitgevoerd. Veel mensen waren daar erg blij mee en reageerden positief. Dat laat onverlet dat er ook heel veel mensen bezorgd waren, het allemaal onverantwoord vonden en dat ook publiekelijk uitten. Soms waren er ook letterlijk persoonlijke

beschuldigingen dat wij mensen in levensgevaar zou brengen. Ook dat was iets wat de coronaperiode met zich meebracht.' Hij vervolgt: 'Al met al hebben we in deze periode de enorme veerkracht van het onderwijs gezien. Voor mij was ook belangrijk dat het onderwijsveld, waaronder ook de leerlingvertegenwoordiging, breed betrokken was bij voorbereiding van besluitvorming. We hebben gezien dat het onderwijs geweldige inzet heeft gehad en vol voor de leerlingen is gegaan en dat we samen tot grote dingen in staat zijn geweest.'

'We hebben gezien dat scholen hele mooie dingen met het geld hebben gedaan, zoals de inzet van extra leerkrachten en coaches'

Steunpakket NP Onderwijs

Arie Slob is dan ook erg blij met de steun van de kamer om een groot financieel steunpakket voor het onderwijs te regelen. 'We hadden tussendoor al geld gekregen, maar ik vond dat niet voldoende. De Tweede Kamer heeft met een unanieme motie uitgesproken dat er meer geld beschikbaar moest komen om een pakket aan maatregelen samen te stellen. Dat was een steun in de rug voor mij en mijn collega Ingrid van Engelshoven.

Uiteindelijk is er 8,5 miljard euro beschikbaar gekomen om in te zetten voor steunmaatregelen. Het geld is gebruikt om de door de coronacrisis aangerichte leerachterstanden aan te pakken. Ook kon geld gebruikt worden voor aanpak van mentale problematiek. Veel leerlingen in het vo bleken door de lockdowns en lesuitval moeite te hebben met structuur aanbrengen en het plannen. Ze misten het sociale contact met andere leerlingen. Dat is natuurlijk heftig en heeft ook schade veroorzaakt. Ik ben heel erg dankbaar dat we deze steun hebben kunnen geven.'

'Ik heb er ook echt voor geknokt dat het verbeteren van de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen onderdeel werd van het maatregelenpakket. Dat was aan de voorkant niet vanzelfsprekend, want het moest echt evidence-based, bewezen effectief zijn. Het is met dit soort programma's een stuk moeilijker om aan de voorkant vast te stellen dat het wel of niet werkt. We hebben geprobeerd het goed te doen en ik denk dat we daarin geslaagd zijn. We hebben gezien dat scholen hele mooie dingen met het geld hebben gedaan, zoals de inzet van extra leerkrachten en coaches, muziek- en cultuurlessen, maar ook huiswerkklassen en zomerscholen.'

Hij vervolgt: 'Natuurlijk zijn er ook zaken gebeurd die misschien niet helemaal de bedoeling waren. Ik heb achteraf begrepen dat scholen niet altijd het onderscheid hebben gemaakt tussen incidenteel geld, zoals deze ondersteuning, en structureel geld. We hebben wel

gecommuniceerd dat dit maar een tijdelijke financiering is. Scholen hebben ook meer tijd gekregen om het geld uit te geven, maar nu stopt het programma na het schooljaar 2024 – 2025 toch echt. Dat zorgt op sommige scholen nu wel voor financiële hoofdbrekers. Maar over het algemeen mogen we trots zijn op wat we hebben bereikt. Er zijn echt fantastische mooie zaken mee gedaan.'

'Het is belangrijk om lessen te trekken uit de crisis en voorbereid te zijn op toekomstige situaties'

Lessen voor de toekomst

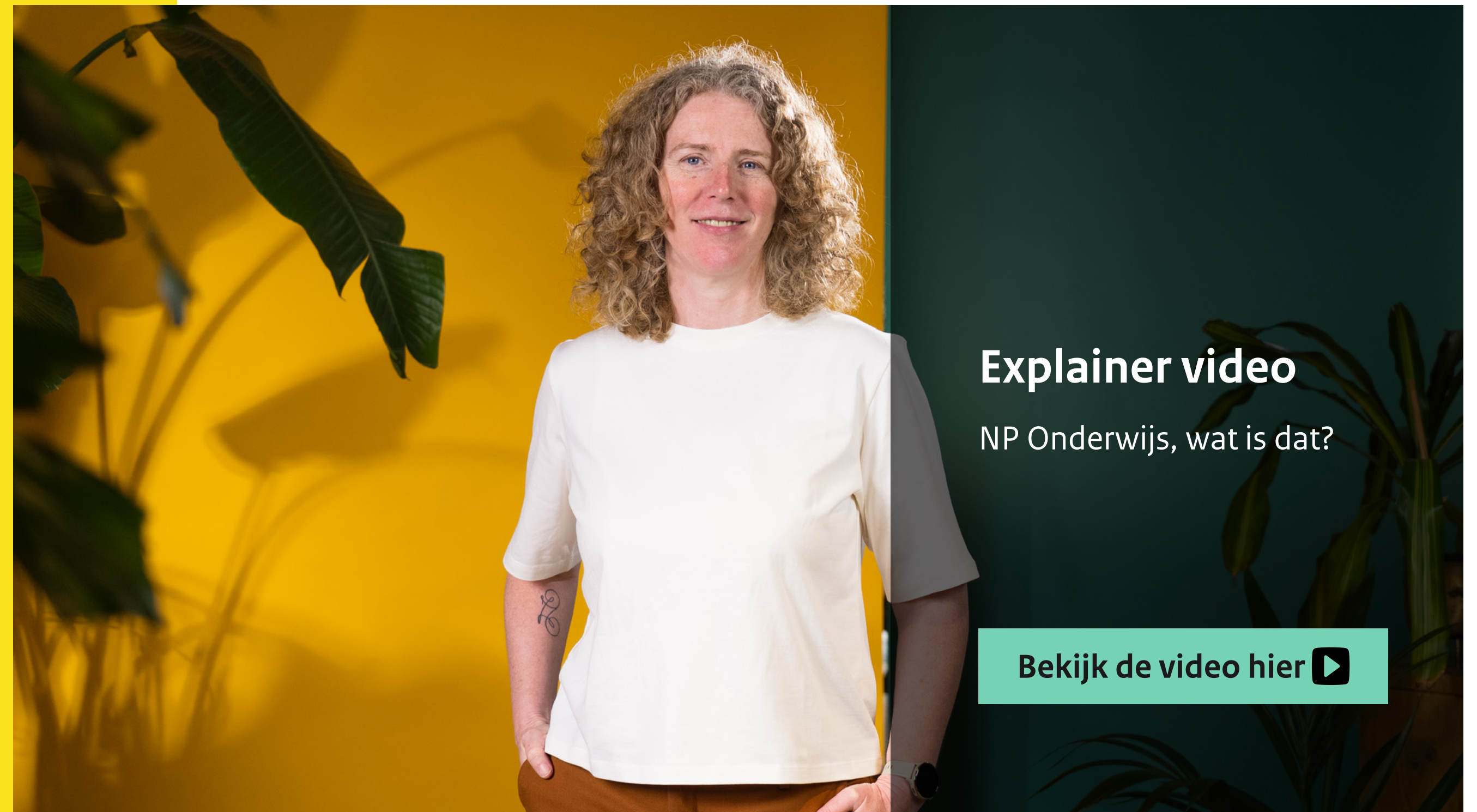
Arie Slob vindt het belangrijk om lessen uit de crisis te trekken en voorbereid te zijn op een volgende. 'We moeten blijven leren van de inbreng van verschillende partijen en die meenemen in de besluitvorming. Het is ook belangrijk om breed te blijven kijken en niet alleen medisch; weeg ook de sociale aspecten in de besluitvorming mee. Dat kost iets meer tijd, maar leidt uiteindelijk tot besluiten die beter standhouden', aldus de oud-bewindsman.

Samen terugblikken, samen vooruitkijken

Een paar weken dicht, dachten we. Maar het werden maanden. De coronapandemie zette het onderwijs op z'n kop en de gevolgen waren fors. Juist daarom werd in 2021 het NP Onderwijs in het leven geroepen. In dit magazine blikken we terug op hoe het programma is ontstaan en wat ermee is gebeurd. Van schoolscans tot extra begeleiding, en van webinars tot praktijkvoorbeelden uit het land: we zetten voor je op een rij wat er uit het programma is voortgekomen en wat het einde van het programma betekent.

In twee minuten begrijpen waar het NP Onderwijs over gaat?

Bekijk dan onze korte explainer, gepresenteerd door Marianne Minnecreé, programmacoördinator bij het Ministerie van OCW.

Hoe kies je als school welke interventies je inzet?

Scholen kregen geld uit het NP Onderwijs om leervertragingen die door de coronacrisis waren ontstaan in te lopen en het welbevinden van leerlingen te verbeteren. Ze konden dit geld voor verschillende interventies gebruiken. Maar hoe kies je als school welke interventies je wilt gebruiken als het bijvoorbeeld gaat om meer onderwijs, ouderbetrokkenheid of sociaal-emotionele en fysieke ontwikkeling van leerlingen? Om scholen hierbij te helpen is er een praktische menukaart ontwikkeld met bewezen effectieve interventies. Deze is opgesteld aan de hand van zes doelgebieden van NP Onderwijs die we in dit artikel uitleggen. De menukaart is in de beginfase van het programma ontwikkeld.

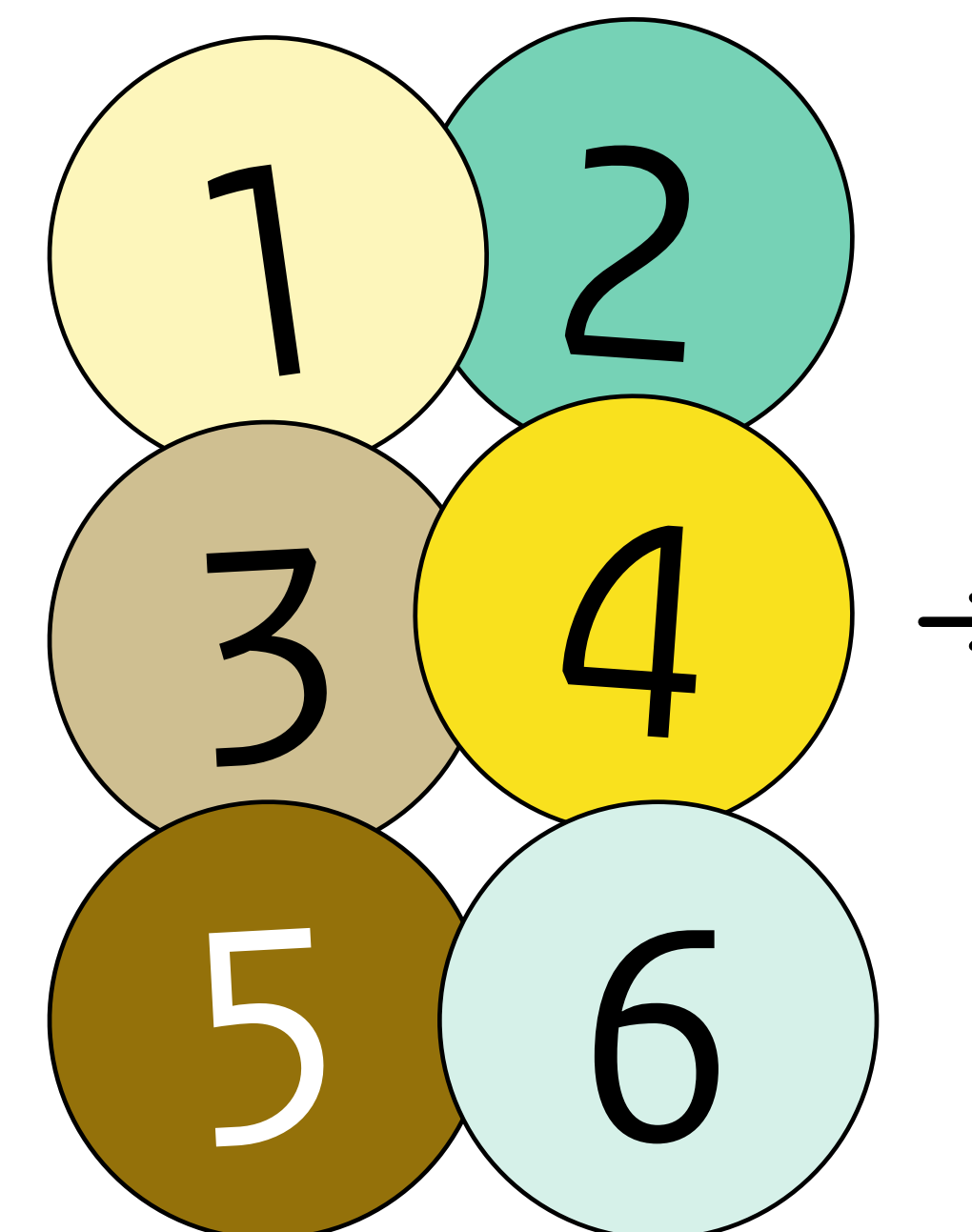
De menukaart van NP Onderwijs richt zich op verschillende doelgebieden. De basis van de menukaart is de internationaal gerenommeerde Teaching and Learning Toolkit van de Education Endowment Foundation (EEF), in het Nederlands vertaald als de Toolkit Lesgeven en Leren. Deze toolkit is gebaseerd op een meta-analyse van jarenlang internationaal effectonderzoek naar het inlopen van met name cognitieve achterstanden. Elke interventie uit deze toolkit is voorzien van een indicatie van het verwachte effect, de mate van bewijs en de geschatte kosten. De focus ligt hierbij vooral op leerontwikkeling. De menukaart van NP Onderwijs bevat ook interventies die niet uit deze toolkit komen. Zo is deze aangevuld met wetenschappelijk onderbouwde interventies voor sociaal-emotionele ontwikkeling en welbevinden. Dit in samenwerking met NCJ, Trimbos-instituut, Pharos, Corona-expertgroep schoolpsychologen NIP, Gezonde School en NJi. Daarmee is de menukaart een wetenschappelijk onderbouwd en doelgericht hulpmiddel.

Keuzes maken

Wat de menukaart bijzonder maakt, is de combinatie van flexibiliteit en wetenschappelijke onderbouwing. Scholen kunnen bestaande initiatieven versterken of nieuwe maatregelen invoeren die bewezen effectief zijn, passend bij hun eigen behoeftes. Dit maakte het mogelijk om niet alleen leervertragingen in te lopen, maar ook structureel

te werken aan verbetering van de onderwijskwaliteit. Daarmee is de menukaart voor scholen nog steeds een waardevol instrument om duurzaam te investeren in de ontwikkeling van leerlingen. Ook na NP Onderwijs.

De menukaart is opgebouwd rond zes doelgebieden:

1

Meer onderwijs (binnen of buiten reguliere schooltijden) om bij groepen leerlingen kennis en vaardigheden bij te spijkeren

- > [Toolkit Jonge Kind](#)
- > [Leertijduitbreiding onderwijs](#)
- > [Zomerscholen](#)

2

Effectievere inzet van onderwijs om kennis en vaardigheden bij te spijkeren

Toe te passen bij algemeen vormende vakken, maar vaak ook bij beroepsgerichte vakken.

- > [Een-op-een-begeleiding](#)
(intensief en individueel, door leraar, onderwijsassistent of andere volwassene)
- > [Individuele instructie](#)
(opdrachten en begeleiding per leerling)
- > [Instructie in kleine groepen](#)
- > [Directe instructie](#)
- > [Leren van en met medeleerlingen](#)
- > [Feedback](#)
- > [Beheersingsleren](#)
- > [Technieken voor begrijpend lezen](#)
- > [Gesprokentaalinterventies](#)
- > [Fonemisch bewustzijn](#)
- > [Schrijfonderwijs](#)
- > [Loopbaanoriëntatie en -begeleiding](#)

3

Sociaal-emotionele en fysieke ontwikkeling van leerlingen

- > [Interventies gericht op het welbevinden van leerlingen](#)
- > [Sportieve activiteiten](#)
- > [Cultuureducatie](#)

5

(Extra) inzet van personeel en ondersteuning

- > [Klassenverkleining](#)
- > [Onderwijsassistenten en instructeurs](#)

4

Ontwikkeling van de executieve functies van leerlingen

- > [Metacognitie en Zelfregulatie](#)
- > [Samenwerkend leren](#)

6

Randvoorwaardelijke/ondersteunende activiteiten bij doelgebieden 1 t/m 5 en ouderbetrokkenheid

- > [Ouderbetrokkenheid](#)
- > [Professionalisering om gekozen interventies uit te voeren](#)
- > [Schoolontwikkeling en verbetercultuur](#)
- > [Leermiddelen](#)
- > Tijdelijke aanstelling of inhuur van nieuw personeel voor specifieke interventies
- > Digitale technologie

De links uit de menukaart van NP Onderwijs verwijzen naar verschillende toolkits op > www.onderwijskennis.nl.

Deze blijven ook na afloop van het programma beschikbaar.

‘Hoe geef je 5,8 miljard euro goed uit?’

Toen duidelijk werd hoeveel geld scholen kregen om leervertragingen aan te pakken, werd ook duidelijk hoe groot deze taak is. Want waar begin je en hoe kies je de juiste interventie? Anneke de Wolff, beleidsmedewerker bij het ministerie van OCW, neemt ons mee in de uitdaging die begon met een historische hoeveelheid geld. Ze licht de gemaakte keuzes toe en beschrijft de zoektocht naar hoe het programma scholen en leerlingen het beste kon ondersteunen.

‘Gelukkig hoefden we niet bij nul te beginnen’, zegt Anneke. Ze was vóór het NP Onderwijs betrokken bij de subsidieregeling Inhaal- en ondersteuningsprogramma’s (IOP) voor het onderwijs. Hiermee konden scholen subsidie aanvragen voor bijvoorbeeld het organiseren van programma’s in de zomervakantie. Anneke hield zich vooral bezig met het opzetten van de monitoring van deze programma’s. Hoe wordt het geld besteed? Zijn leerlingen erop vooruit gegaan? ‘Dat was een belangrijk startpunt voor het NP Onderwijs. De lessen die met de subsidieregeling zijn geleerd, konden we benutten voor het opzetten van het NP Onderwijs. We beschikten daarmee over een pilot als een school extra geld krijgt om leervertragingen weg te werken.’

De juiste interventie kiezen

Het NP Onderwijs was uitzonderlijk in het opzicht dat er zoveel geld in één keer beschikbaar kwam voor scholen. ‘Ook al zagen wij direct dat er vertragingen waren, hadden we niet verwacht dat het kabinet dit bedrag zou vrijmaken’, vertelt Anneke. ‘Het was in het begin vooral zoeken naar hoe we dit op zo’n grote schaal voor heel Nederland het

beste konden inrichten. Hoe geef je 5,8 miljard euro goed uit?’ Met de eerdere ervaring vanuit IOP wist het ministerie dat scholen het doorgaans lastig vinden om de juiste interventies te kiezen. En dus bedacht het programma de menukaart: een overzicht van onderbouwde interventies die scholen konden inzetten.

De basis voor de [menukaart](#) was de Teaching and Learning Toolkit van de Education Endowment Foundation (EEF). Deze toolkit kwam tot stand door een meta-analyse van jarenlang internationaal effectonderzoek naar het inlopen van met name cognitieve achterstanden. ‘Het doel van het NP Onderwijs was om de leervertragingen vanwege corona in te halen. De menukaart moest scholen vooral helpen om te bepalen hoe ze het geld vanuit NP Onderwijs konden besteden op een manier die bij ze past en leerlingen echt helpt’, zegt Anneke.

En dan... pionieren

De toolkit van EEF was niet één-op-één over te nemen. Anneke vertelt: ‘De toolkit was vooral gericht op leren en het vergroten van kansengelijkheid. Het NP Onderwijs

‘We kunnen niet verwachten dat de gevolgen van de coronapandemie op korte termijn verdwenen zijn. Het heeft tijd nodig om te zien wat het NP Onderwijs echt oplevert’

had ook tot doel het welbevinden van leerlingen en studenten te verbeteren. De toolkit van EEF hebben we daarom aangevuld en aangepast naar de Nederlandse context. Vervolgens hebben we samen met leraren, schoolleiders en wetenschappers gekeken naar hoe je dit vertaalt naar de praktijk. En het was zo mooi om te zien dat iedereen daar positief op reageerde. Ook al lag er al een voorbeeld, het opstellen van de menukaart was wel pionieren, hoor’, lacht ze. Niemand had tot dan toe een pandemie meegemaakt en scholensluitingen op deze schaal. Anneke is dan ook trots dat het NP Onderwijs met iets kwam waar veel draagvlak voor was.

Aan de slag met de menukaart

Met de menukaart kwam ook de schoolscan, bedoeld om in beeld te brengen wat leerlingen nodig hebben om coronavertragingen in te lopen. Waar ligt de behoefte? En wat past binnen het beleid van de school? Vanuit het ministerie werd er een handreiking gemaakt en werden er ook webinars en bijeenkomsten georganiseerd over de schoolscan en de menukaart. Het ministerie installeerde daarnaast een helpdesk waar scholen terecht

konden voor al hun vragen. Desgewenst konden scholen een onderwijsexpert inhuren die langs kwam op school. Anneke was nauw betrokken bij één van de webinars over de schoolscan en de menukaart. ‘Ik had geen idee wat ik moest verwachten, maar ik was toch verrast dat er uiteindelijk meer dan 1.000 mensen bleken te kijken!’

Het viel Anneke op dat het enthousiasme niet bij dat ene webinar bleef. ‘Het versilde enorm waar scholen voor kozen. Scholen kozen vaak voor meerdere interventies naast elkaar. Van professionalisering van leraren en leuke uitstapjes voor leerlingen om ze weer met elkaar op te laten trekken, tot extra bijlessen en inzetten op samenwerken met ouders/verzorgers. Maar het was opvallend dat iedereen zich bewust leek van hoe fors het probleem was. Niet alleen leraren, maar ook schoolleiders beseften de urgentie. Zij gingen direct met de menukaart aan de slag.’

Moeite doen wordt beloond

Niet van elke interventie was er meteen resultaat. Maar als Anneke terugkijkt op de beginperiode van het NP

Onderwijs is ze vooral trots om te zien dat moeite doen wordt beloond. ‘Van interventies zoals zomerscholen en bijlessen zagen we eigenlijk direct de positieve uitwerking op kinderen met een grote kans op een onderwijsachterstand. Scholen die daarop inzetten, hadden nu eindelijk de kans om echt werk te maken van kansengelijkheid en zagen dat die leerlingen enorm vooruitgingen.’ Anneke voegt daar wel aan toe dat het niet zo is dat geld automatisch een verbetering betekent. ‘De coronapandemie heeft grote gevolgen gehad die we nog steeds zien. We kunnen niet verwachten dat die op korte termijn verdwenen zijn. Het heeft tijd nodig om te zien wat het NP Onderwijs echt heeft opgeleverd.’

Grote winst voor de toekomst

Het hele proces van scholen ondersteunen veranderde ook het ministerie, ziet Anneke. ‘Ik denk dat we als OCW best wel bang zijn om iets voor te schrijven. Maar de menukaart en de manier waarop scholen hiermee aan de slag zijn gegaan, laten zien dat het juist fijn is om handvatten te bieden en mensen niet te laten zwemmen. Evidence informed-werken is een vaag begrip, maar het gaat echt leven als je goede voorbeelden en aanpakken kunt aanreiken.’

Het ministerie is sindsdien ook in andere programma’s meer zichtbaar. Bij bijvoorbeeld Masterplan Basisvaardigheden organiseert OCW ook bijeenkomsten om scholen en gemeenten te begeleiden. De impact van het NP Onderwijs ligt voor Anneke vooral in de aandacht die er is voor het mentaal welbevinden van leerlingen.

Dat scholen zich zorgen maken over het borgen van goede initiatieven, begrijpt Anneke wel. ‘Financiën maken veel uit voor de interventies die je kan doen en als dat wegvalt, is dat lastig. Maar van interventies zoals het bijscholen van onderwijsprofessionals of samenwerken met ouders/verzorgers kun je op de lange termijn profiteren. Die mentaliteit, om altijd te onderzoeken wat leerlingen écht nodig hebben, dat is wat mij betreft de grote winst voor de toekomst.’

Interventiekeuze

Het NP Onderwijs bood scholen de mogelijkheid verschillende interventies in te zetten: van zomerscholen tot interventies gericht op het welbevinden van leerlingen.

Hoe bepaalden scholen hun interventiekeuze?

De volgende vier randvoorwaarden bleken essentieel:

- het draagvlak binnen de school;
- hoe goed interventies passen bij de waarden en visie van de school;
- hoe goed interventies uitkomst bieden voor
- de geconstateerde vertragingen;
- de bewezen effectiviteit van interventies.

Bron:

ResearchNed, Regioplan en SEO Economisch Onderzoek, 2022

Link naar rapport:

<https://www.nponderwijs.nl/documenten/2022/04/14/voortgangsrapportage>

Toen NP Onderwijs er eenmaal was

Inzet middelen

Direct na de start van het NP Onderwijs – in 2021 – kozen de meeste scholen voor de (extra) inzet van personeel en ondersteuning: 8 op de 10 scholen koos hiervoor. Zij besteedden hier in 2021 bijna 37 procent van het verantwoorde geld aan. Ook kozen veel scholen voor interventies gericht op effectievere inzet van onderwijs (64%) en interventies gericht op faciliteiten en randvoorwaarden (59%). Hier is in 2021 17 procent en 10 procent van het verantwoorde geld aan besteed.

Bron:

DUO, 2024

Link naar rapport:

<https://open.overheid.nl/documenten/38b49c08-9262-429e-a46f-ad6d21cb253e/file>

Van crisis naar kansen: wat Arnhem leerde van NP Onderwijs

In tijden van crisis, zoals tijdens de coronapandemie en het herstellen van de negatieve effecten daarvan, is samenwerken belangrijk om de leervertragingen aan te pakken. Scholen en gemeenten kregen financiële steun en moesten gelijk aan de slag met interventies. Hoe werkten gemeente en scholen in Arnhem samen om leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen in de coronaperiode? Hoe werden de NP Onderwijsgelden ontvangen? Wat waren de eerste reacties en acties? En welke problemen zijn direct opgepakt? Beluister de podcast waarin we hierover praten met Miranda Henkes, schoolleider van de Hugo de Grootschool, Tanja Fricke, afdelingsleider onderbouw van vmbo 't Venster, jeugdwerker Nabil El Malki en Kees Loef en Marieke Zeilstra van gemeente Arnhem.

Foto: Achter Miranda Henkes, Nabil El Malki. Voor: Kees Loef, Tanja Fricke, en Marieke Zeilstra.

Podcast Arnhem

Met Miranda Henkes,
Tanja Fricke, Nabil
El Malki, Kees Loef en
Marieke Zeilstra.

[Beluister hier](#)

Ook gemeenten kregen geld uit het NP Onderwijs. Met dit geld konden zij scholen ondersteunen bij de aanpak van coronavertragingen. In schooljaar 2023 – 2024 gaf 88 procent van de gemeenten aan dat het (zeer) goed lukte om hun plannen en interventies uit te voeren. 11 procent gaf aan dat het niet goed, maar ook niet slecht ging. Bijna alle gemeenten – bijna negen op de tien – hebben geld ingezet om vertragingen bij leerlingen op sociaal-emotioneel gebied aan te pakken. 64 procent besteedde geld aan bovenschoolse maatregelen en bijna de helft aan het bevorderen van lokale en regionale samenwerking en kinderen in de voorschoolse periode.

De inzet van NP Onderwijs-gelden door de gemeente Arnhem

In de schooljaren 2021 – 2022 en 2022 – 2023 heeft de gemeente Arnhem NP Onderwijsgelden gebruikt voor een steunpakket aan basisscholen met veel kansarme leerlingen. Met als doel: een betekenisvolle bijdrage te leveren aan het toekomstperspectief van de Arnhemse schoolgaande jeugd. Hierdoor hoopte de gemeente ook de kansgelijkheid te verbeteren. Het doel was om de inzet van de NP Onderwijsgelden, maar ook bestaande tijdelijke activiteiten in en rondom school, te bundelen in een effectieve en samenhangende aanpak.

Bron:

ResearchNed, 2024

Link naar rapport:

<https://open.overheid.nl/documenten/a63834cf-a755-4fcb-8d56-0983e4fe1632/file>

Wat werkt écht? Scholen ontdekken de kracht van kansrijke interventies

Hoe weet je als school of een aanpak écht werkt? Ruim 400 scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs deden de afgelopen jaren mee aan het programma 'Effectmeting Kansrijke Interventies' dat OCW samen met het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) heeft opgezet. Wetenschappers onderzochten met NP Onderwijsmiddelen welke interventies leerlingen het beste helpen om leervertragingen in te halen. Het doel: duidelijk krijgen wat werkt, voor wie, en onder welke omstandigheden.

Foto: Alwin Akkermans (links, voormalig directeur van basisschool De Klipper in Berkel en Rodenrijs) en Marc van der Steeg (gedragswetenschapper bij OCW).

‘Door het onderzoek weten we nu veel beter welke interventies echt werken en onder welke voorwaarden. Dat helpt scholen bewuste keuzes te maken’

Het NP Onderwijs is opgezet als reactie op de leer-
vertragingen die ontstonden tijdens de COVID-crisis. Onderzoek toonde aan dat leerlingen in het basis-
onderwijs nauwelijks iets geleerd hadden tijdens de
schoolsluitingen. ‘Er is toen bewust gekozen om alle
scholen direct middelen te geven om deze vertragingen
aan te pakken. Maar omdat scholen hun eigen program-
ma’s mochten samenstellen en daarvoor elk hun eigen
mix van interventies kozen, was het lastig om het effect
van specifieke interventies te meten’, vertelt Marc van
der Steeg. Marc is gedragswetenschapper en initiatief-
nemer van het NRO-programma. ‘Scholen wilden graag

weten welke programma’s en methodes écht helpen om
die leervertragingen weg te werken. Vanuit OCW is toen
nagedacht: wat kunnen we met deze situatie?’

Marc: ‘Vervolgens hebben we een aanvullend pro-
gramma opgezet, geïnspireerd door een succesvolle
Engelse aanpak met zogenoemde ‘efficacy trials’. Daarbij
worden de effectiviteit van veelbelovende interventies
in de praktijk onafhankelijk en overtuigend onderzocht.’
OCW financierde het met 15 miljoen euro uit de
NP Onderwijsgelden. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI)
begeleidde het proces van leren en kennisdelen tussen
de projecten.

Onderzoeksopzet

Het programma bestond uit een pilotstudie in
2022 – 23 en een hoofdonderzoek in 2023 – 24 waarin
13 interventies zijn onderzocht. De pilotstudie betrof
zogenoemde high dosage tutoring voor zwakke reke-
naars in het vmbo. Voor het hoofdonderzoek konden
interventieaanbieders veelbelovende interventies
aandragen. Deze interventies richten zich op het inhalen
van leervertragingen of op het verbeteren van het
welbevinden van leerlingen. Onafhankelijke onder-
zoeksteams verzamelden de gegevens in het schooljaar
2023 – 2024 op de deelnemende scholen. Marc:
‘Onder de interventies waren bijvoorbeeld een online
oefenprogramma voor zwakke rekenaars, een digitaal
tutorprogramma op het gebied van lezen, en mentor-
lessen over stress’. Het onderzoek is uitgevoerd als een
‘Randomized Controlled Trial’ (RCT). Volgens Marc is

dat op deze schaal ‘uniek’ in Nederland. Marc: ‘Scholen
kregen begeleiding van interventieaanbieders bij de
invoering van de interventies, de kosten van de inter-
ventie werden vergoed, en onderzoekers volgden de
voortgang van de leerlingen. Door random (willekeurige,
red) toewijzing van de interventies en het gebruik van
aselecte controlegroepen konden de resultaten goed
worden vergeleken en effecten geloofwaardig worden
vastgesteld. Zo werd duidelijk welke interventies echt
verschil maken in de klas. In Engeland hebben ze al veel
ervaring met dit type effectonderzoek.’

*‘Door deelname aan
het onderzoek, konden
we zonder kosten al in
de praktijk meten wat
wel en niet werkt bij het
gebruik van Rekensprint’*

Bewuste keuzes

OCW gebruikt de resultaten om leraren te ondersteunen
bij evidence-informed werken. Marc: ‘Vier jaar na
de schoolsluitingen is de leergroei van basisschool-
leerlingen op taal en rekenen in Nederland grotendeels

hersteld, mede dankzij het gerichte herstelbeleid vanuit het Nationaal Programma Onderwijs. Maar door het effectonderzoek weten we nu ook veel beter welke interventies echt werken en onder welke voorwaarden. Die kennis helpt scholen om in de toekomst nog bewus-tere keuzes te maken voor hun leerlingen om achterstanden in te halen en het welzijn van leerlingen te verbeteren.’ Eind 2025 worden de resultaten gepubliceerd.

Gratis ervaring opdoen

Alwin Akkermans was tijdens het onderzoek directeur van Basisschool De Klipper in Berkel en Rodenrijs, gemeente Lansingerland. Deze school deed mee met het onderzoek naar het programma Rekensprint om de rekenachterstand van leerlingen weg te werken.

Alwin: ‘Ik had net een leergang evidence-informed werken gedaan en bedacht me dat dit een goede manier zou zijn om te onderzoeken of het programma Rekensprint dat we gebruikten ook echt effectief is. Door deel te nemen, konden we zonder kosten in de praktijk meten wat wel en niet werkt bij het gebruik van Rekensprint. Rekensprint is in de basis ‘leren rekenen’. Het programma helpt leerlingen bij het automatiseren en getalbegrip. Dat hebben ze nodig om verder te groeien in hun rekenontwikkeling.’

‘Het mooie is dat je als team samen leert en groeit, omdat je er met elkaar over spreekt. Samen leren en ervaringen delen, zorgt ervoor dat we ons onderwijs steeds verder verbeteren. Je kijkt met je team kritisch

naar je eigen methodes en staat meer open voor nieuwe inzichten. De Klipper haakt inmiddels ook op andere initiatieven aan, zoals de subsidie van het [Masterplan basisvaardigheden](#)’, aldus Alwin.

‘Ik roep andere scholen op om ook aan dit soort onderzoeken mee te werken en naar buiten te laten zien waarop je als schoolteam trots bent’

Oproep en advies

Alwin moedigt andere scholen aan om ook actief te kiezen voor evidence-informed werken, ook als ze niet precies weten hoe ze moeten beginnen. ‘Met evidence-informed werken kun je wetenschappelijk onderbouwen waarom je iets doet en waarom dat werkt en zo kritisch reflecteren op het onderwijsbeleid. Ik roep andere scholen op om mee te doen aan praktijkgericht onderzoek via het [programma Ontwikkelkracht](#) en naar buiten te laten zien waarop je als schoolteam trots bent. Laten we niet klakkeloos achter mooie oneliners aangaan, maar met elkaar verder kijken wat er echt

werkt en wat de theorie daarover zegt. Ik blijf zeker aangehaakt, nu via het programma Ontwikkelkracht.’

Marc vult aan: ‘Via het programma Ontwikkelkracht kun je ook deelnemen aan nieuwe leertrajecten en daarvoor subsidie aanvragen. Basisscholen krijgen via het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs (NCO) inzicht in de leergroei van hun leerlingen. Dat helpt bij benchmarking en het identificeren van knelpunten. Meld je dus aan voor deze [NCO-leergroerapportages](#) en maak gebruik van de toolkit leren en lesgeven op [onderwijskennis.nl](#).

Gelijke kansen in de klas

Mede dankzij de gelden van het NP Onderwijs werkten scholen aan leervertragingen, sociaal-emotionele vaardigheden én het mentaal welbevinden van leerlingen. Directeur Mariska Wubben van de P. Oosterleeschool in Den Haag vertelt dat alle initiatieven hard nodig waren op de school. 'Zeker in een wijk als Moerwijk in Den Haag, waar veel multiproblematiek is en kinderen vaak te maken hebben met ouders/verzorgers die hen thuis niet konden ondersteunen, hebben we gemerkt dat we hard moesten werken aan begrijpend lezen', vertelt ze. In deze video die online staat op de website van NP Onderwijs vertelt ze hoe de P. Oosterleeschool werkt aan het verbeteren van leerprestaties en het welbevinden.

Video P. Oosterleeschool

'Hoe verbeter je leerprestaties en het welbevinden van leerlingen'

Bekijk de video hier

‘Kansengelijkheid begint bij ongemakkelijke keuzes’

Nog vóór de coronapandemie was er al sprake van kansengelijkheid in het onderwijs, maar tijdens de eerste scholensluiting werd die kloof alleen maar groter. Leerlingen in een kwetsbare positie kregen niet evenveel steun vanuit huis of school en liepen vaker grotere leervertragingen op. Met het Nationaal Programma Onderwijs probeerde de overheid de toegenomen ongelijkheid gericht aan te pakken. Toch blijven de verschillen tussen scholen (en leerlingen) nog altijd groot. We vroegen aan Eddie Denessen, hoogleraar aan de Radboud Universiteit en gespecialiseerd in onderwijs en sociale ongelijkheid, waarom echte vooruitgang zo moeizaam gaat.

Hoe staat het met kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs anno 2025?

‘Kansengelijkheid in het onderwijs is een hardnekkig probleem. Dat zien we ook in de cijfers op OCW in Cijfers terugkomen. In de afgelopen 15 jaar is er weinig veranderd in het onderwijs als het gaat om gelijke kansen.’

Gelijke kansen komen dus niet vanzelf. Waarom is kansengelijkheid zo’n hardnekkig probleem?

‘Vooral door een gebrek aan grote maatregelen, denk bijvoorbeeld aan brede brugklassen. Je ziet dat mensen voorzichtig zijn, omdat niemand zin heeft in grote veranderingen. Daarnaast is er gewoonweg niet genoeg geld om alle scholen mee te nemen in een plan om kansengelijkheid tegen te gaan. En dat is wel nodig. Elke school moet zich inzetten als we willen dat elke leerling een zo goed mogelijke start kan maken in het vervolgonderwijs.’

Dat klinkt niet echt hoopvol. Is investeren in kansengelijkheid dan zonde van de tijd?

‘Zeker niet. Cijfers laten ook zien dat schoolsluitingen de kansengelijkheid hebben vergroot. Gemeenten en scholen hebben toen gelijke kansen hoog op de agenda gezet. Er zijn veel lokale initiatieven, zoals gemeentelijke kansennetwerken, die beleid ontwikkelen en programma’s inzetten om gelijke kansen te bevorderen. Zo zien we dat veel scholen investeren in de relatie met ouders/verzorgers, door brugfunctionarissen aan te stellen en dat vo-scholen experimenteren met het aanbieden van brede brugklassen.

Is dat genoeg? Wat moeten we anders doen om echte kansengelijkheid te realiseren?

‘Dat is heel moeilijk om te zeggen. Het goede nieuws is dat de wetenschap al veel weet over de oorzaken van kansengelijkheid. Oorzaken die alles te maken hebben met het Nederlandse onderwijssysteem.’

NP Onderwijs en kansengelijkheid

De coronapandemie zorgde ervoor dat de kansengelijkheid kleiner werd. Daarom is met het geld uit het NP Onderwijs extra geïnvesteerd in het vergroten van de kansengelijkheid tussen leerlingen. Het herstellen van de kansengelijkheid was zelfs één van de expliciete doelen van het programma. Daar is op verschillende manieren aan gewerkt. Scholen met een hogere achterstandsscore kregen bijvoorbeeld extra geld om leerlingen te ondersteunen. Ook kwamen er specifieke subsidieregelingen, zoals voor heterogene brugklassen. Scholen werden met deze subsidie gestimuleerd brugklassen zo in te richten dat leerlingen met verschillende basisschooladviezen bij elkaar in de klas komen. Zo krijgen leerlingen in de eerste leerjaren van de middelbare school meer tijd om op het voor hen beste passende niveau te komen.

Zoals?

‘Eén van die dingen is vroege selectie. Het Nederlandse onderwijssysteem selecteert vroeg: in groep 8 krijgen leerlingen een schooladvies dat grotendeels bepaalt welke onderwijsroute zij volgen. Maar vroege selectie legt leerlingen vast en vergroot ongelijkheid. Hoe later je selecteert, hoe minder fouten je maakt. En hoe langer leerlingen de kans krijgen om zich te ontwikkelen.’

Klinkt niet per se ingewikkeld. Hoe gaan we dit voor elkaar krijgen?

‘Op die manier omdenken, is ontzettend moeilijk. Onderzoek laat zien dat brede brugklassen positiever uitwerken voor de prestaties van vmbo-leerlingen. Dat maakt de discussie lastig. Ouders/verzorgers willen vaak het beste voor hun kind en in dit systeem staat een

hoger advies en schoolniveau gelijk aan een betere kans op de arbeidsmarkt. Ouders/verzorgers van kinderen met een vwo-advies staan vaak negatief tegenover brede brugklassen en willen liever enkelvoudige vwo-brugklassen. Dan komen gelijke kansen verder uit beeld.’

Welke verantwoordelijkheid hebben beleidsmakers om kansengelijkheid actief tegen te gaan?

‘Kansengelijkheid is niet in één keer op te lossen. Ik zou willen pleiten dat beleidsmakers, onderwijsprofessionals, ouders/verzorgers en wetenschappers een gedeelde verantwoordelijkheid voelen voor het verbeteren van de kansengelijkheid. En daarbij hebben we moed nodig om met voorstellen te komen die soms ingaan tegen bepaalde belangen. Je kind naar een school

verderop in een andere wijk of zelfs stad te sturen omdat die ‘beter’ staat aangeschreven, is namelijk één van de factoren waardoor we kansengelijkheid in stand houden. Kansengelijkheid begint bij ongemakkelijke keuzes.’

Hoe kijk jij naar de toekomst?

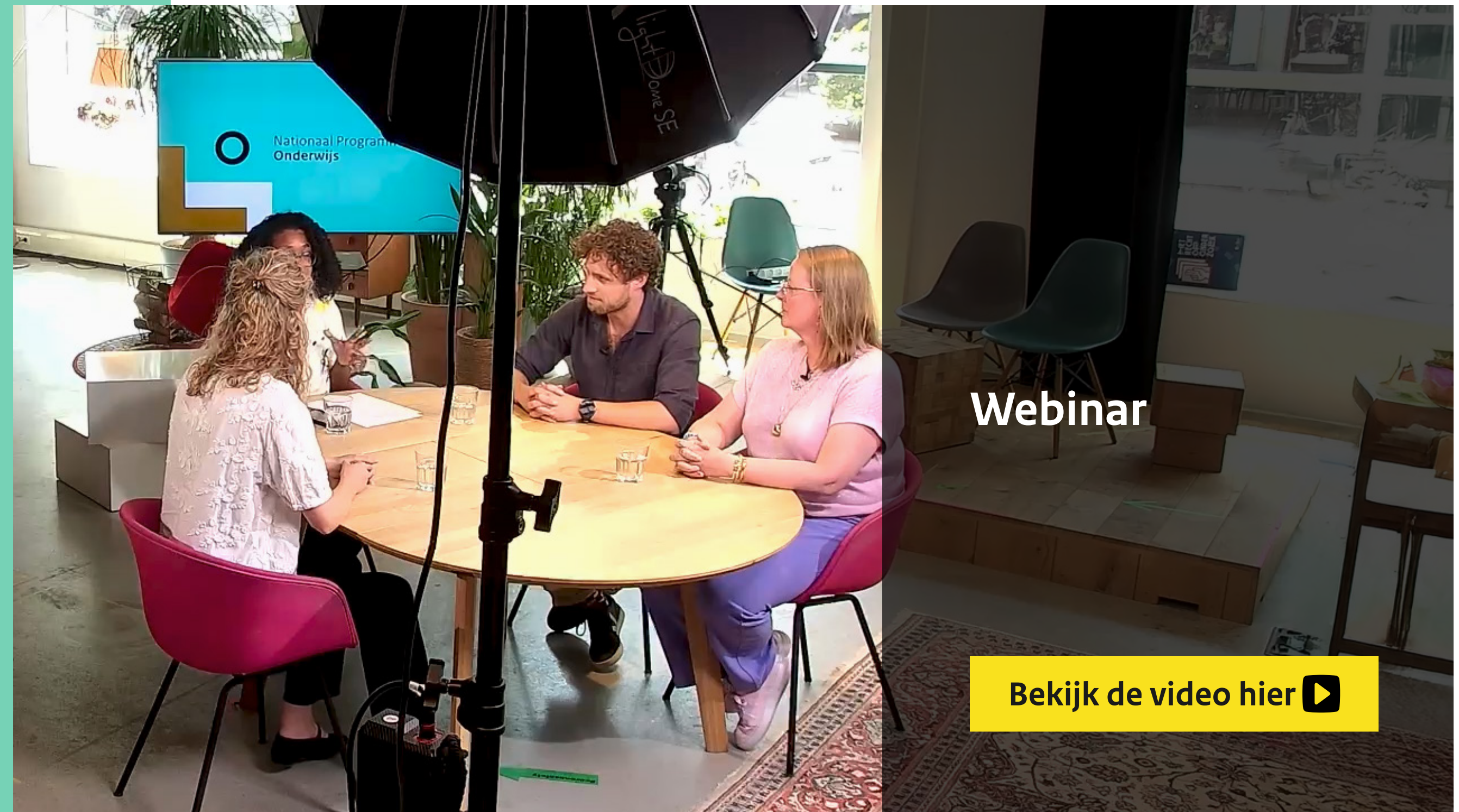
‘Het is goed dat het gesprek over kansengelijkheid nu vaker gaat over hoe we dit lokaal met elkaar doen. Vaak genoeg staan scholen toch tegenover elkaar en dat helpt niet. Uiteindelijk hoop ik dat het gesprek over kansengelijkheid leidt tot het besef dat alleen een hoop incidenteel geld niet helpt. Subsidies leiden niet vanzelfsprekend

tot structurele onderwijsverbeteringen. Een subsidie die stopt, betekent namelijk vaak dat de mooie ontwikkelingen ook stoppen. We moeten kritisch kijken hoe we duurzaam kunnen werken aan beleid dat echt bijdraagt aan kansengelijkheid.’

Bruggen bouwen: hoe ouders/verzorgers en scholen kunnen samenwerken

Uit onderzoek blijkt dat een goede relatie tussen school en ouders en verzorgers bijdraagt aan de ontwikkeling van de leerling (Lusse et al., 2024). Dat is ook een van de redenen dat het onderdeel is van de menukaart. Toch sluiten de verwachtingen over en weer niet altijd op elkaar aan. Hoe pak je dit in de praktijk effectief aan? Wat kun je als school doen om deze samenwerking te faciliteren en te onderhouden? We bespraken dit belangrijke onderwerp in een door het NP Onderwijs georganiseerde webinar. Aan tafel zaten Ellen Donkers, adviseur en wetenschappelijk onderzoeker bij het Nederlands Jeugdinstituut, Marjet Winsemius, directeur van Stichting voor Werkende Ouders, en Stijn Uittenbogaard, leraar (bedrijfs)economie bij Jordan-Montessori Lyceum Utrecht. Kijk hier het webinar terug.

Bron: Lusse, M., Van der Pluijm, M., & Van der Vegt, A. (2024). Samenwerken met ouders aan de ontwikkeling van het kind. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 1 juni 2025, van www.onderwijskennis.nl/node/1434

‘Niet denken in beperkingen, maar in kansen’

Ouders/verzorgers, leerlingen op het primair- en voorgezet onderwijs, in het gespecialiseerd onderwijs en leraren en schoolleiders. Allen beleefden ze de coronaperiode en daaropvolgende schoolsluitingen op een andere manier. Elke school ging anders om met de kansen die het NP Onderwijs bood. De ontstane situatie stimuleerde onderwijspersoneel om nieuwe interventies op te starten. In een aantal portretten kijken leerlingen, ouders/verzorgers, leraren, onderwijsassistenten en schoolleiders terug op deze periode en wat dat voor hun werk, hun sociale omgeving en hun eigen welbevinden betekende.

‘Als team Ondersteuning proberen we om leerlingen een positieve schoolloopbaan te garanderen binnen onze school. We maken samen met de betrokken collega’s voor elke leerling een plan en denken in kansen in plaats van in beperkingen. Ook begeleiden we zowel de collega’s, als de ouders/verzorgers en leerlingen met hun diverse vragen. Dat deden we ook tijdens de coronapandemie en de schoolsluitingen.

Zo zijn wij vanaf dag één met een kleine groep op locatie aanwezig geweest om leerlingen op te vangen. Dit was nodig omdat de thuissituatie niet altijd helpend was voor een hele dag thuis, of omdat ze daar niet opgevangen konden worden. Onze examenklassen, en in het bijzonder leerlingen uit de koersklassen (een groep leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, red.) hadden het anders niet gered. Door deze kleine groep was er tijd en ruimte voor zowel individuele als persoonlijke begeleiding. Ook waren het vasthouden van concentratie en motivatie aandachtspunten. Sommige leerlingen vonden het juist fijn om weer fysiek naar school te kunnen komen.

We hebben de NP-onderwijsmiddelen in eerste instantie voor extra ondersteuning in de klas ingezet. Hierdoor waren er meer collega’s of zij-instromers in de klas aanwezig vanuit verschillende werkachtergronden. Sommigen van die groep zijn op onze school gebleven en hebben nu een andere ondersteunende rol. Daarnaast zijn we met trainingen in oplossingsgericht coachen gestart. Zo leren medewerkers op een andere manier naar de groep te kijken, meer met leerlingen mee te bewegen en hen zelf in actie te zetten.

Toen alle leerlingen weer fysiek onderwijs gingen volgen, merkten we dat zij vooral moeite hadden met onderdelen als eigen verantwoordelijkheid nemen, motivatie en sociale omgang met elkaar, de groep en docenten. Het zijn jaren geweest waarin we met elkaar hard aan deze onderdelen hebben gewerkt. Inmiddels merken we dat de situatie op school weer genormaliseerd lijkt. Dat is mogelijk gemaakt door te erkennen dat het moeilijk was, en door hier samen schoolbreed aan te werken.

Daarnaast hebben we geleerd dat samenwerken met ouders/verzorgers belangrijk is en blijft. We willen dat ouders/verzorgers medeverantwoordelijk zijn en betrokken blijven. De achterliggende gedachte is om de verbinding tussen thuis, straatcultuur en school inzichtelijk te maken voor de collega’s, zodat we de leerlingen kunnen begeleiden in het schakelen tussen deze werelden. We merken dat de inzet van de NP onderwijsmiddelen daarvoor een basis heeft gelegd om verder op te bouwen.

Wat ik echt meeneem uit deze periode is dat je als school en team meteen moet nadenken hoe je tijdelijke middelen zoals het NP Onderwijs slim inzet. En ervoor kunt zorgen hoe je die na het wegvallen van het geld toch op een of andere manier kan voortzetten. Dat geldt ook voor het blijven betrekken van ouders/verzorgers en samen verantwoordelijk blijven. En als iets niet kan, niet meteen zeggen “dat kan niet”, maar onderzoeken hoe het wél kan. Uiteindelijk gaat het erom wat de leerling verder helpt.’

Tonnie Braam

Teamleider van Team Ondersteuning
Fioretti College Veghel

‘Als je op school zit, gaat opletten toch makkelijker’

Toen de coronapandemie begon, zat ik net in de brugklas. De overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs maakte plaats voor een periode van thuiszitten, online lessen en stilgevallen vriendschappen. In de bovenbouw kreeg ik vanuit school de mogelijkheid om gemiste stof opnieuw te behandelen. Ik kreeg op tijd de kans om mijn kennis op te halen. Als het langer had geduurd, en ik de steun niet had gekregen vanuit school, had ik denk ik wel echt een achterstand opgebouwd.

Tijdens corona zaten we eigenlijk nauwelijks op school. Ik zat vooral thuis op mijn kamer. Dat vond ik heel lastig, vooral omdat ik geen contact meer had met mijn vriendinnen. De motivatie om naar school te gaan nam geleidelijk af. We hadden maar drie uur school per dag, en veel lessen vielen uit. Ik was helemaal niet meer met school bezig. De combinatie van thuis en schoollessen bleek uitdagend. Als je op school zit, gaat opletten toch makkelijker. Maar zodra je weer thuis online moet, dwaal je snel af. Het was moeilijk om dat tegen te gaan. In Teams kon je je camera uitzetten en achterover leunen. Niemand controleerde dat. Dat werkte niet voor mij. Ik miste vooral gewoon even kunnen kletsen met vriendinnen. Online was daar geen ruimte voor.

Achteraf voelt het als een periode waarin heel weinig gebeurde. Toen de scholen deels heropenden, voelde dat dubbel. Je zag elkaar ineens weer, maar de helft van de klas zat maar op school. De rest zat in Teams. Ik zat niet bij mijn vriendinnen, dat maakte het nog lastiger. Toch was er ook opluchting. Gewoon weer met elkaar praten – dat miste ik echt. En niemand keek echt daarna

terug op de coronaperiode, het leek al snel vergeten door iedereen. Het was wel fijn geweest als er wat momenten waren gepland waarin we het er écht over hadden kunnen hebben met elkaar.

Na corona kreeg ik veel meer motivatie. Leraren konden weer persoonlijk helpen. Als je dan even niet oplet, kunnen ze direct een vraag aan je stellen, om je aandacht erbij te houden. Online kon dat allemaal niet. Een tip voor een vergelijkbare situatie in de toekomst: Laat leerlingen echt meedoen. Laat ze hun camera aanzetten, spreek ze aan als ze niet opletten. Dat maakt echt verschil.

Hoewel ik niet zeker weet hoe mijn schooltijd zonder corona eruit had gezien, is één ding duidelijk: Door weer fysiek op school te zijn, voelde ik me veel meer betrokken. Dat heeft me echt geholpen.’

Yfke van Gorkum,

Vwo-leerling (inmiddels geslaagd)
Friesland

‘Welbevinden is geen zachte bijzaak’

‘Stel je voor: een meisje zit alleen in haar kamer. De laptop staat open, een leraar praat ergens op de achtergrond. Buiten is het stil. Vrienden ziet het meisje al weken niet. Deze situatie was voor veel jongeren de dagelijkse realiteit tijdens de coronapandemie. En de gevolgen daarvan dragen ze nog steeds met zich mee’, zegt Marloes Kleinjan, jarenlang hoogleraar Mentale gezondheidsbevordering van de Jeugd aan de Universiteit Utrecht. Zij schreef voor dit magazine een column over welbevinden.

‘Voor corona zagen we al eerste signalen van afnemend welbevinden onder jongeren. De prestatiedruk nam toe, stressklachten kwamen vaker voor. Maar de pandemie fungeerde als een katalysator: schoolsluitingen, sociaal isolement, en wegvallende structuur troffen de jeugd hard. Vriendschappen werden moeilijker te onderhouden, motivatie zakte in en psychische klachten – zoals angst, somberheid en slapeloosheid – stegen. Vooral jongeren met al bestaande problemen, meisjes, jongeren die opgroeien in minder kansrijke omgevingen en oudere scholieren hadden het zwaar.

Vandaag de dag lijken de cijfers wat rooskleuriger. Leervertragingen worden ingehaald. Maar scholen signaleren nog steeds gedragsveranderingen. De littekens zitten dieper dan toetsresultaten kunnen meten. En precies daar ligt de kern: welbevinden is geen zachte bijzaak, het is een voorwaarde voor ontwikkeling en leer- vermogen. En daarin wordt nog te weinig geïnvesteerd. De NP Onderwijsgelden hebben het thema Welbevinden in het Onderwijs een boost gegeven, waardoor scholen

in het thema konden investeren. Het thema wordt ondanks dit nog altijd onvoldoende erkend als een voor- waarde voor ontwikkeling en leren, want anders was de investering hierin wel structureler verankerd.’

‘Een kind dat zich niet veilig voelt, niet gezien of gehoord wordt, kan moeilijk leren. Hersenen staan dan in overlevingsstand, niet in leerstand’

Achtergrond Marloes Kleinjan

Marloes Kleinjan is sinds 17 februari 2025 lector bij het lectoraat Organisatie van Zorg en Dienstverlening. Daarvoor was zij hoogleraar Mentale gezondheidsbevordering van de jeugd aan de Universiteit Utrecht en programmahoofd Jeugd bij het Trimbos-instituut. In die functies was ze betrokken bij verschillende landelijke representatieve onderzoeken, preventie- en interventieprogramma's op het gebied van mentale gezondheid, welzijn en middelgebruik en 'Welbevinden op school'. Daarnaast heeft ze voor het NP Onderwijs bijgedragen als keynote spreker aan de conferentie Wegwijs in welbevinden en indirect via het onderzoek dat zij rondom welbevinden heeft gedaan.

Meer weten?

[Wegwijzer Mentaal Kapitaal - Wegwijzer Mentaal Kapitaal](#)

[Welbevinden Gezonde School](#)

[Welbevinden op School - Trimbos-instituut & Pharos](#)

Een kind dat zich niet veilig voelt, niet gezien of gehoord wordt, kan moeilijk leren. Hersenen staan dan in overlevingsstand, niet in leerstand. Kinderen en jongeren ontwikkelen én leren beter als ze goed in hun vel zitten. Als ze zichzelf kunnen zijn en opgroeien in een kansrijke omgeving. En omgekeerd draagt goed onderwijs bij aan hun welbevinden. Dáárom is het essentieel dat scholen structureel inzetten op het versterken van het welbevinden. Maar hoe doe je dat dan?

'Investeer in relaties, niet alleen in resultaten. Want een school waar jongeren zich goed voelen, is een school waar toekomst gebouwd wordt'

Een schoolbrede aanpak is geen luxe, maar noodzaak. Dat betekent: aandacht voor álle leerlingen, interventies voor specifieke groepen met verhoogde risico's, en ondersteuning voor leraren – want ook hun welzijn telt. Dit kan klein beginnen: een luisterend oor, vaste check-ins, rustmomenten in het lesrooster. Maar dit vraagt ook om samenwerking met professionals buiten de school: de jeugdgezondheidszorg,

schoolpsychologen, jongerenwerkers. Samen vormen zij de vangnetten én de springplanken voor onze jeugd.

Mijn oproep aan (toekomstige) leraren, schoolleiders, ouders/verzorgers en jongeren: laten we niet wachten op een volgende crisis. Creëer ruimte om te praten, te bewegen, te verbinden. Investeer in relaties, niet alleen in resultaten. Want een school waar jongeren zich goed voelen, is een school waar toekomst gebouwd wordt. En toekomst, begint vandaag.'

Welbevinden van leerlingen in cijfers

Leerlingen uit groep 7 en 8 van het basisonderwijs geven hun leven in 2023 gemiddeld een 8,1. Dit is iets lager dan in 2019 (8,3). Gemiddeld geven jongens in 2023 een hoger cijfer voor hun leven (8,4) dan meisjes (7,8).

2023 • Leerlingen uit groep 7 en 8		
Cijfer	Jongens	Meisjes
8,1	8,4	7,8

In 2023 geven **12-16-jarigen** hun leven gemiddeld een 7,4. Dit is iets lager dan in 2019 (7,5), maar hoger dan in 2021 (7,1). Jongens (7,8) geven hun leven in 2023 gemiddeld een hoger cijfer dan meisjes (7,0).

2023 • 12 - 16 jarigen		
Cijfer	Jongens	Meisjes
7,4	7,8	7,0

Hoewel deze cijfers niet één-op-één te relateren zijn aan de COVID-19-pandemie, is er wel consensus dat het welbevinden van leerlingen negatief beïnvloed is door de pandemie. De bovenstaande cijfers bevestigen dit.

Veerkracht in de klas: een nieuwe koers voor welzijn en onderwijs

Ondersteuningscoördinator Martina Acharrat en Rector Rein Westrik van 't Hooghe Landt in Amersfoort

Volgens 't Hooghe Landt in Amersfoort begint goed onderwijs bij het welzijn van leerlingen én leraren. De school investeert daarom gericht in teamtrainingen, een stevige ondersteuningsstructuur en een toetsbeleid dat voor minder stress zorgt. Met eigenaarschap, meer verbinding en een stapsgewijze cultuurverandering die in de hele school voelbaar is als resultaat. Dit kreeg een extra impuls door NP Onderwijs.

't Hooghe Landt is een school voor mavo, havo en vwo met 1.335 leerlingen. De school wil met een aantal veranderingen het eigenaarschap van leerlingen vergroten en tegelijkertijd minder 'aanbodgestuurd' onderwijs verzorgen. De afgelopen jaren koos de school daarom bewust voor een nieuwe richting. Rector Rein Westrik: 'Traditioneel onderwijs – waarbij de leraar vooral zendt en de leerling luistert – past niet meer bij deze tijd. We willen op onze school juist dat leerlingen actiever in de les meedoen. Dat vraagt om andere didactiek en onderzoekende manier waarom we met onze leerlingen samenwerken.'

Die andere omgang gaat vooral uit van een meer gelijkwaardige verstandhouding met leerlingen. 'Dat gebeurt door leerlingen veel en goede vragen te stellen en te stimuleren mee te denken. Als een leraar een vraag stelt, hoeft hij niet gelijk zelf te reageren op het antwoord van de leerling. Speel het antwoord vaker door aan een andere leerling en vraag die andere leerling inhoudelijk te reageren op de reactie van diens medeleerling: "Dat is interessant en wat vind jij?" Zo'n werkwijze is gemakkelijk in alle vakken toe te passen.'

Minder toetsen, minder stress

Ook het toetsbeleid is aangepakt. Minder toetsen, meer formatieve evaluatiemomenten en herkansingen: allemaal bedoeld om de prestatiedruk te verlagen. Om het mentale welzijn in de school te verhogen, krijgen tweedeklassers een speciaal lespakket: 'Je brein de baas'. Daarnaast is er structureel meer tijd ingeruimd voor het mentoraat – zoals vier keer in de week in de brugklas starten met een begeleidingsuur door de mentor dat een half uur duurt. De mentor is ook het eerste aanspreekpunt voor leerlingen, ouders, verzorgers en medewerkers. Daarnaast heeft de school een intern ondersteuningsteam. Dat bestaat uit een orthopedagoog, een gedragspecialist, leerlingbegeleiders, remedial teachers en een ondersteuningscoördinator. Verder heeft 't Hooghe Landt onder de naam 'Back-Up' een groepsvoorziening voor leerlingen die door bijzondere omstandigheden dreigen uit te vallen. In deze groep werken leerlingen onder begeleiding van een orthopedagoog en specialistische jeugdhulpbegeleiders aan persoonlijke doelen.

Ook zijn er teamtrainingen over veerkracht voor leraren en leerlingen. ‘Hierin leren onze (leraren-)teams hoe ze zelf invloed hebben op hun eigen veerkracht en daarmee die van onze leerlingen’, vertelt ondersteuningscoördinator Martina Acharrat. Zij is voor collega’s en leerlingen het aanspreekpunt voor maatwerk en ondersteuning. ‘Alle teams hebben met inzet van de NP Onderwijsgelden een training over veerkracht gevolgd. Daarnaast hebben we een aantal experts en coaches in de school die op hun beurt weer nieuwe collega’s kunnen meenemen in deze visie. Verder hebben alle leraren trainingen gevolgd over groepsdynamiek in de klas.’

Cultuurverandering

De verschillende interventies zijn onderdeel van een cultuurverandering die ‘t Hooghe Landt voor ogen heeft. Die verandering is volgens Rein en Martina door de schoolsluitingen in een stroomversnelling geraakt. Martina: ‘Wij zagen bijvoorbeeld bepaald gedrag van leerlingen dat we anders misschien pas veel later of helemaal niet op onze school hadden opgemerkt als aandachts- of ontwikkelpunt. Zoals angst, vermijding, sociaal ongemak bij het weer opstarten van de scholen, onzekerheid en functioneren in de groep dat afweek van wat we gewend waren. Ook zagen we een verminderde veerkracht als het gaat over omgaan met tegenslagen.’

‘We willen op onze school het eigenaarschap van de leerlingen juist vergroten. Dat vraagt om andere didactiek en onderzoeken de manier waarom we met leerlingen samenwerken’

‘We zijn door de jaren heen – en door corona gedwongen – anders naar gedrag gaan kijken. We kijken met nieuwsgierigheid en zonder oordeel naar onderliggende oorzaken van gedrag. Dit maakt dat je gedrag ook eerder bespreekbaar maakt met elkaar en met ouders/verzorgers. Zo kun je dus preventief bepaalde interventies doen, zodat gedrag kan worden bijgestuurd. Wanneer je goed onderzoekt wat er onder gedrag ligt en vervolgens aan de slag gaat met de oorzaken, is een

gedragsverandering een logisch vervolg in plaats van “een opgelegd moeten”. Het was voor ons ook een bewijs dat we een goede beslissing hadden genomen om aan het welzijn van onze leerlingen te werken – iets waar we al voor de coronaperiode aandacht aan gaven. Daarnaast zagen gemeenten met wie wij samenwerken door de coronaperiode ook meer de noodzaak in om dingen anders te doen’, aldus Martina.

‘Versnipper het werk van een ondersteuningscoördinator niet over afdelingen, maar maak er een officiële functie van’

Meerdere harde gegevens

Rein spreekt over een proces van vallen en opstaan: ‘We proberen goed in te spelen op wat er speelt op maatschappelijk niveau en wat er bij onze eigen leerlingen naar voren komt in de tevredenheidsonderzoeken en schoolprofielen. We laten ons leiden door meerdere harde gegevens die beschikbaar zijn of zorgen zelf dat er informatie wordt opgehaald. Ook via ouderpanels en ouderavonden rond specifieke thema’s. We hebben onze eigen gesprekken en onze eigen ervaringen met leerlingen en proberen daar een passend aanbod voor te creëren.’

Martina is daarbij een onafhankelijk denker in de school en geeft gevraagd en ongevraagd advies als ze vindt dat iets hoog nodig is. ‘Dat is best even wennen in een hiërarchische en van oorsprong traditionele school als de onze’, zegt Rein. ‘Maar dat is wel wat we willen bereiken: een cultuurverandering die je overal in de school merkt en kan ervaren.’

Onderwijscoördinator als onafhankelijke functie

Hij vervolgt: ‘In veel scholen was, en is misschien ook nu nog wel, de ondersteuningscoördinator een ervaren mentor of bijvoorbeeld een bevlogen leraar. Terwijl je in deze tijd met alle problematieken en de complexiteit van passend en inclusief onderwijs daar veel meer werk van moet maken. Mijn advies aan andere scholen is dan ook: versnipper het werk van een ondersteuningscoördinator niet over afdelingen, maar maak er een officiële functie van. Zorg dat je een onafhankelijke ondersteuningscoördinator hebt met kennis van zaken en voldoende uren, waarop je als team kunt bouwen en die beleid uitzet. Dan ontstaat er vanzelf meer respect voor de interventies die zo’n ondersteuningscoördinator uitzet, want de voorstellen zijn op kennis gebaseerd.’

‘Ook na corona blijf ik de belangrijke vertrouwensband met mijn leerlingen onderhouden’

Ouders/verzorgers, leerlingen op het primair- en voorgezet onderwijs, in het gespecialiseerd onderwijs en leraren en schoolleiders. Allen beleefden ze de coronaperiode en daaropvolgende schoolsluitingen op een andere manier. Elke school ging anders om met de kansen die het NP Onderwijs bood. De ontstane situatie stimuleerde leraren en schoolleiders om nieuwe interventies op te starten. In een aantal portretten kijken leerlingen, ouders/verzorgers, leraren, onderwijsassistenten en schoolleiders terug op deze periode en wat dat voor hun werk, hun sociale omgeving en hun eigen welbevinden betekende.

‘Omdat we een kleine school zijn, hadden we voor corona al zicht op leerlingen die extra aandacht nodig hadden. Het onderwijslandschap veranderde sterk tijdens de coronacrisis. Ik moest mij als leraar Duits aanpassen aan nieuwe manieren van lesgeven en contact onderhouden met leerlingen. Zo zijn we in het begin snel overgegaan op online onderwijs, en dat was best spannend. Toen de scholen echt sloten, dacht ik: Hoe gaan we dit ooit doen? Je weet niet wat er gebeurt, wat er wel of niet mag. Bij de eerste online les met 29 leerlingen die ik gaf, was ik de eerste tien minuten eigenlijk alleen maar bezig met het aankrijgen van de camera’s. Toen besloot ik al vrij snel dat het op deze manier niet werkte.

Wat wél werkte, was het opdelen van de klas. Door kleine groepjes leerlingen intensief te begeleiden, kon ik de aandacht van leerlingen er tijdens de hele coronaperiode bij houden. Het maakte het lesgeven voor mij en voor hen veel behapbaarder. Ik kreeg iedereen op en in beeld. En iedereen kreeg de kans om mij vragen te stellen. Maar naast dat ik meer zicht kreeg op het lesgeven, kreeg ik ook een inkijkje in de leefwereld van mijn leerlingen. Je zag hun slaapkamer, de plek waar ze woonden. Maar soms maakte je ook heftige dingen mee, zoals leerlingen die hun laptop om beurten moesten delen met hun vijf broertjes en zusjes. Het was, achteraf gezien, een heftige maar ook mooie tijd om op zo’n diepere manier contact te maken met mijn leerlingen.

Dat diepere contact is ook iets wat we echt konden doorzetten dankzij de NP Onderwijsgelden. Met een deel van dat geld besloten we coachingsgesprekken te organiseren. In die gesprekken mochten de leerlingen zelf aangeven waarover ze met de leerkracht wilden praten. Daardoor hadden we veel beter pedagogisch contact met ze, en konden we ook veel eerder signalen oppikken van leerlingen die in die coronaperiode specifieke steun nodig hadden, en hen doorverwijzen naar de persoon die op dat moment het meest passend was.

Maar zo’n één-op-één coachingsmoment draait niet alleen om het oppikken van heftige signalen. Je bouwt zo ook een andere band op met leerlingen. Als ik door de school loop, merk ik dat ik zelfs met leerlingen die ik maar een paar keer les heb gegeven, heel makkelijk contact maak, omdat ik ze eerder op zo’n eerlijke, laagdrempelige manier heb gesproken.

Nog steeds probeer ik zo veel mogelijk het één-op-één gesprek aan te gaan met leerlingen. Door ze even te vragen ‘Hoe was je weekend?’ ben je meer bezig met wie de leerling is, in plaats van alleen maar te focussen op hoe ze zich in de klas gedragen. Door de coronaperiode zag ik hoe belangrijk zo’n vertrouwensband is. En dat blijf ik zeker onderhouden met mijn leerlingen, ook in de toekomst.’

Celestine Lederer,

Leraar Duits

IVKO Amsterdam

WERKEN **DE** MET **TOEKOMST**

Werken in het onderwijs is werken met de toekomst!

Het is een kans om een verschil te maken. Je werkt immers aan de groei van kinderen en jongeren. Maar ook aan je eigen groei. Want het onderwijs heeft je ontzettend veel te bieden. Met alle diverse functies die je kunt bekleden en verschillende rollen en taken die er zijn, blijf je continu in beweging. En dat alles voor een serieuze salaris. De afgelopen jaren zijn de salarissen in het onderwijs namelijk flink gestegen.

Kortom: werken in het onderwijs is zinvol werk doen, jezelf blijven ontwikkelen en een serieuze salaris verdienen.

Nieuwsgierig? Check de gloednieuwe site werkeninhetonderwijs.nl

De stille winst van de lockdowns: Engels in de lift

Gamen, series kijken en eindeloos scrollen – zo zagen veel mensen jongeren tijdens corona voor zich. Maar de lockdowns betekenden ook een gemis aan structuur, motivatie en sociaal contact. Manon Janssen, leraar Engels en leerjaarcoördinator bij het Vakcollege Rijnmond, zag van dichtbij wat die periode aan minder goeds met jongeren deed. Toch bracht het ook verrassende resultaten voor het vak Engels en voor de functie van het onderwijs.

Het is weer even graven in het geheugen, maar wat Manon blijft is de harde klap op sociaal-emotioneel gebied. ‘Niet naar school gaan en geen interactie hebben met andere leeftijdsgenoten doet iets met je motivatie en het vermogen om de leerstof tot je te nemen’, zegt ze. ‘Als ik zie hoe sommige leerlingen daaruit gekomen zijn, dan schrik ik wel. Als je niet goed in je vel zit, is er ook geen ruimte om goed te leren.’

Contact zoeken met leerlingen en ouders/verzorgers

De grootste uitdaging hierbij: contact blijven houden met leerlingen en ouders/verzorgers. ‘Het was een intensieve en heftige periode’, vertelt Manon. ‘Vooral in mijn rol als mentor merkte ik dat er veel op het onderwijs afkwam. Je moet in de gaten houden welke leerlingen risico lopen op leervertragingen, daarop inspelen en een manier vinden om ouders/verzorgers te blijven betrekken’, vertelt ze. ‘En dat is lastig als er van alles thuis speelt bij sommige leerlingen.’

De online wereld van tieners

Toch blijkt uit de monitoring van de landelijke leerprestaties dat de resultaten voor Engels nauwelijks achteruitgingen of zelfs vooruitgingen. ‘Bij het vak Engels hebben we inderdaad geen negatieve uitslagen gezien’, lacht Manon. ‘De leefwereld van leerlingen is in de afgelopen jaren steeds meer in de online omgeving. Netflix, YouTube en games zijn voor veel kinderen dagelijkse bezigheden en daarom is het vak Engels er goed vanaf gekomen denk ik’, zegt ze. ‘Vooral bij kinderen die gamen, zagen we goede resultaten.’

Voor Manon een mooie kans om in te spelen op de online leefwereld van tieners. ‘Met bijvoorbeeld kleine dingen zoals series kijken die je leuk vindt met Engelse ondertiteling of samen met een klasgenoot een gesprek in het Engels oefenen, merk je dat je door zoiets laagdrempeligs het vak leuker en leerzamer maakt voor ze’, zegt ze.

Op die manier werkte de school bijvoorbeeld aan het vergroten van de vocabulaire en het oefenen van de spreekvaardigheid.

‘We staan in het onderwijs nu veel meer open voor het hele plaatje van de leerling’

Het hele plaatje

Echt leuk was de afgelopen periode niet voor het onderwijsveld, toch heeft het volgens Manon wel tot kansen geleid. ‘Er was al veel in gang gezet, ook vóór de coronapandemie’, merkt ze op. ‘Ik denk dat de ontwikkelingen in een stroomversnelling zijn gekomen en dat we in het onderwijs nu veel meer open staan voor het hele plaatje van de leerling. Leerprestaties zijn natuurlijk belangrijk, maar het geldt net zo goed voor het mentaal welbevinden. Het kijken naar wat een leerling nodig heeft om goed te leren, heeft er ook voor gezorgd dat we veel meer samenwerken met ouders/verzorgers, wijkteams en psychologen.’

Het Vakcollege Rijnmond zette met de NP Onderwijs- gelden bijvoorbeeld in op extra ondersteuning in de klas (en op school met mensen die leerlingen buiten de klas in de gaten houden om af en toe een praatje te maken) en één-op-één begeleiding. Met het einde in

zicht voor het NP Onderwijs, zijn er wel degelijk duurzame ontwikkelingen, zoals ondersteuning voor kinderen met een taalachterstand. Bovenal ziet Manon dat het welzijn van leerlingen niet alleen een taak is van een leraar, het is een taak van de hele school. Zo heeft de school sinds een aantal jaren een psycholoog waar leerlingen gebruik van kunnen maken. ‘Dat lijkt op het eerste gezicht misschien ongebruikelijk, maar op die manier kun je wel sneller handelen in bepaalde situaties’, zegt ze.

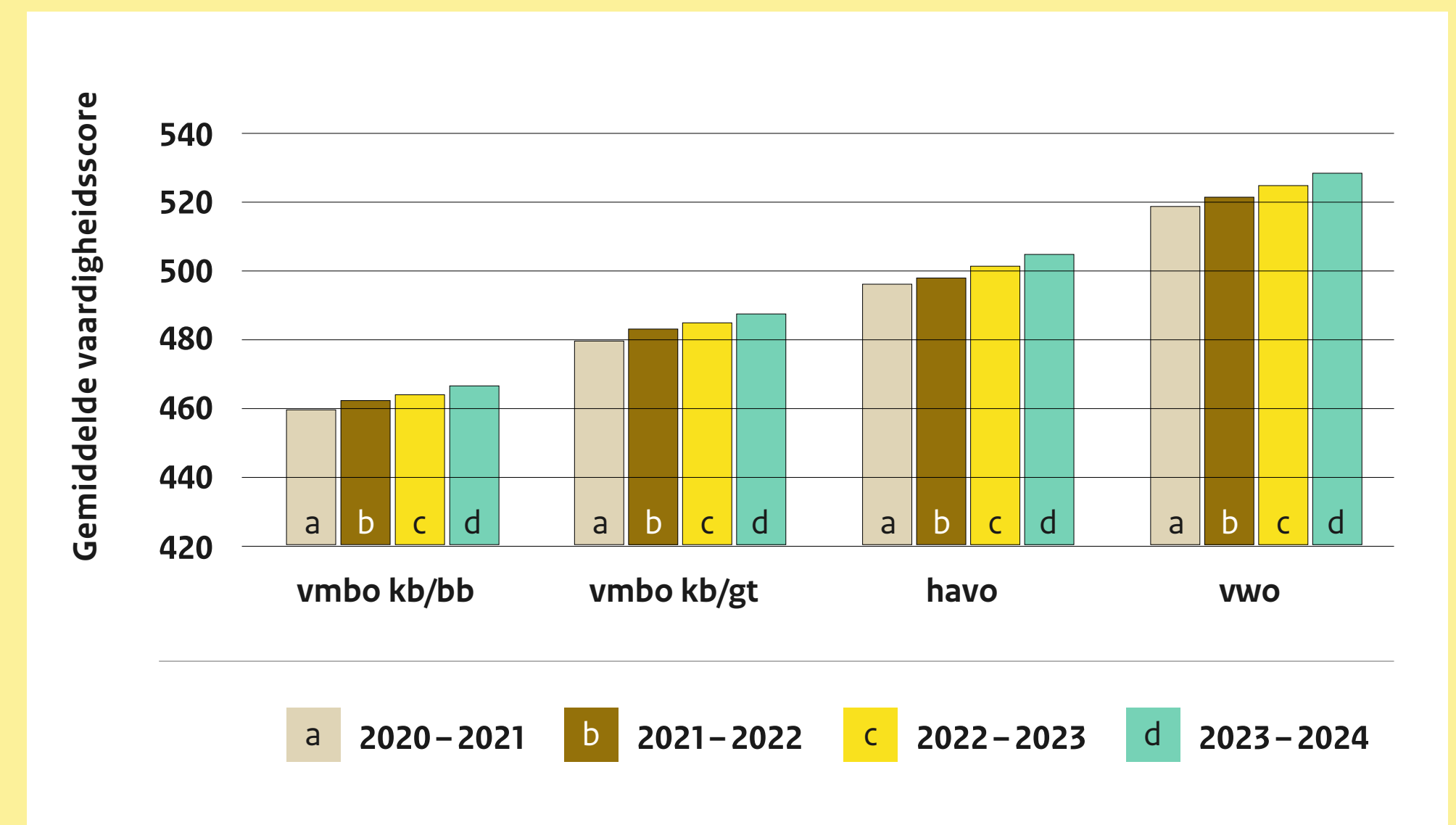
Het gesprek blijven voeren met scholen

Manon hoopt voor de toekomst dat scholen openblijven voor de mogelijkheden die er zijn. ‘Het NP Onderwijs is niet het enige dat beschikbaar is’, zegt ze. ‘Het ministerie van OCW is er altijd al geweest, al wordt er voor mijn gevoel wel meer geluisterd naar het werkveld. Ik zou beleidsmakers dan ook adviseren om de samenwerking met scholen te blijven opzoeken. Door het gesprek met elkaar aan te gaan, kun je sneller bepaalde trends zien aankomen. En dus beter leerlingen helpen.’

Cijfers leerprestaties

De Engelse woordenschat van leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs laat al jaren een stijgende lijn zien. Dit zien we voor alle leerjaren en schooltypes. Figuur X illustreert dit voor de toets die leerlingen aan het einde van het tweede jaar maken. Haalden vmbo-gt leerlingen in schooljaar 2021 – 2022 gemiddeld een score van bijna 480 voor de toets, in schooljaar 2023 – 2024 is dit toegenomen tot ruim 487. Ook op het vmbo kb/bb, havo en vwo zien we een soortgelijk beeld. Engels woordenschat wijkt daarmee af van vaardigheden zoals Nederlands woordenschat, Nederlands leesvaardigheid en rekenen-wiskunde. De prestaties op deze domeinen zijn de afgelopen periode juist achteruit gegaan.

Vaardigheidsontwikkeling Engels woordenschat toets 2 onderbouw vo

Bron: Cito, 2024

Link naar rapport:

<https://cito.nl/kennisbank-stichting-cito/leervertraging-in-het-voortgezet-onderwijs-2024-monitoren-van-vaardigheden-voor-het-nationaal-programma-onderwijs-en-het-masterplan-basisvaardigheden>

‘We bespraken wekelijks de voortgang met de leraar en ontvingen fysieke lespakketten’

Ouders/verzorgers, leerlingen op het primair- en voorgezet onderwijs, in het gespecialiseerd onderwijs en leraren en schoolleiders. Allen beleefden ze de coronaperiode en daaropvolgende schoolsluitingen op een andere manier. Elke school ging anders om met de kansen die het NP Onderwijs bood. De ontstane situatie stimuleerde leraren en schoolleiders om nieuwe interventies op te starten. In een aantal portretten kijken leerlingen, ouders/verzorgers, leraren, onderwijsassistenten en schoolleiders terug op deze periode en wat dat voor hun werk, hun sociale omgeving en hun eigen welbevinden betekende.

'Mijn kind zat tijdens corona in een belangrijke fase: de overgang van de kleuterklas naar groep drie. In die periode leren kinderen lezen, schrijven en rekenen – vaardigheden die de basis vormen voor hun verdere schoolloopbaan. Het idee dat ze daarin mogelijk een achterstand zou oplopen, vond ik moeilijk. De school bood gelukkig structuur. We hadden wekelijks een contactmoment met de leraar, waarin we de voortgang bespraken. Daarnaast ontvingen we fysieke lespakketten, waarmee we thuis aan de slag konden. Dat gaf houvast.

Het was een heel dubbel gevoel aan het begin van de coronaperiode. Je wilt je kind immers thuis hebben, in een veilige omgeving. Tegelijkertijd maakte ik me dus zorgen over haar ontwikkeling. Doordat ik zelf ook thuiswerkte, kon ik haar begeleiden bij haar schoolwerk en werkten we samen aan de opdrachten. Dat was een voordeel, maar het bracht ook extra druk met zich mee. Ik moest mijn eigen werk doen, het huishouden

draaiende houden én haar ondersteunen bij haar leerproces. Die combinatie was intensief en leidde soms tot stress. In deze periode groeide mijn waardering voor het onderwijs enorm. Ik realiseerde me hoeveel kennis, geduld en didactische vaardigheden er nodig zijn om kinderen goed te begeleiden.

Wat ik ook merkte, was dat mijn eigen schoolervaringen niet altijd aansloten bij de huidige lesmethodes. In het begin probeerde ik haar dingen uit te leggen zoals ik ze zelf had geleerd – dertig jaar geleden. Maar dat werkte niet – in zo'n situatie heeft de juf namelijk altijd gelijk. Toen zag ik de lol er niet van in, maar nu kan ik er gelukkig om lachen. Het liet me wel zien hoe belangrijk het is dat er consistentie is in de manier van uitleggen.

Toen de scholen weer opengingen, voelde dat als een opluchting. Mijn dochter was blij om haar klasgenoten weer te zien, en ik merkte dat het haar goed deed om weer in een vertrouwde leeromgeving te zijn. Toch kijk ik met warmte terug op de periode thuis. We brachten veel tijd samen door, wat onze band heeft versterkt. Normaal gesproken is de tijd na school beperkt: buitenspelen, eten, naar bed. Tijdens de lockdown hadden we écht tijd voor elkaar. Mijn broer noemt onze band inmiddels "symbiotisch". Of dat door deze periode komt, weet ik niet – maar ik merk wel dat we heel goed op elkaar zijn ingespeeld.'

Ebru Duman
Ouder

'Het was een heel dubbel gevoel aan het begin van de coronaperiode. Je wilt je kind immers thuis hebben, in een veilige omgeving. Tegelijkertijd maakte ik me dus zorgen over haar ontwikkeling'

‘Het bevorderen van het leesplezier is nog meer op mijn netvlies gekomen’

‘Wij zijn ons als schoolorganisatie en team door corona en de inzet van de NP Onderwijsmiddelen nog meer gaan beseffen dat het belangrijk is om op een creatieve manier met minder middelen toch goed onderwijs te kunnen geven. Maar ook hoe belangrijk het persoonlijk contact met leerlingen is. Daar ligt pedagogisch gezien de grootste kracht.

Tijdens de coronaperiode kregen we te maken met schoolsluitingen en andere manieren van lesgeven. We zijn daarop als team meteen in de oplossingsmodus gegaan om te kijken hoe we tijdens de schoolsluitingen het contact met leerlingen konden behouden en digitaal konden lesgeven. We brachten tasjes met werk en schoolboeken bij de leerlingen langs

om thuis te kunnen werken en gaven schoollaptops mee voor het huiswerk en de digitale lessen. Ik herinner me nog de teamvergaderingen waarin we manieren hebben gezocht om aan de slag te gaan met de onderwijsverschillen die er door het thuisonderwijs van de kinderen ontstonden. Zo zijn we instructievideo's gaan maken. En hebben we met de NP Onderwijsgelden extra hulp ingekocht om met onderwijsassistenten en specialisten op school de achterstanden die door corona waren ontstaan in te halen. Ook hebben we met deze extra inzet geprobeerd de klassen wat kleiner te houden, zodat we meer aandacht konden besteden aan kinderen die dat nodig hadden.

Het is moeilijk te zeggen wat er gebeurd zou zijn als wij geen NP Onderwijsmiddelen hadden gekregen om die extra hulp in te kopen. Wel ben ik door de hele coronaperiode erachter gekomen dat afstand van elkaar hebben ook echt iets vervelends is. Het is belangrijk om elkaar beter te leren begrijpen om samen te leven. Direct contact is belangrijk. Daarom heb je als school een klaslokaal nodig om met elkaar in gesprek te kunnen gaan en een vak als burgerschap. Daarnaast heeft deze periode mij geleerd om creatiever te worden in lesgeven. Ik geef niet langer alleen les uit een boek, maar gebruik nu ook video-instructies en andere leuke websites op YouTube voor voorbeelden. De digitalisering van methodes en het gebruik van Teams heeft monitoren van het niveau van de leerlingen en de veelzijdigheid van de digitale wereld meer in het klaslokaal gebracht.

‘Daarnaast heeft deze periode mij geleerd om creatiever te worden in lesgeven. Ik geef niet langer alleen les uit een boek, maar gebruik nu ook video-instructies’

Tegelijkertijd heb ik nog meer dan vroeger het leesplezier van kinderen in het vizier. Juist in deze gedigitaliseerde wereld is het belangrijk dat leerlingen leren lezen en daarin plezier hebben. Lezen wordt saai gevonden. Daarom wil ik juist op school meegeven hoe leuk lezen kan zijn en daarvoor hebben we hier in onze schoolbibliotheek een rijke schat aan boeken staan. Elke dag lezen mijn leerlingen een half uur in stilte uit een door hen gekozen boek. En op vrijdag mogen ze een tijdschrift of krant kiezen om uit te lezen.’

Stephanie Klasema

Leraar groep 8

Basischool Jan van Nassauschool, Den Haag

Drieluik

Hoe maak je van iets minder leuks als de coronaperiode iets nuttigs? Leraar Sander van Geest, oud-vwo-leerlingen Mare & Lieselotte en voormalig schoolleider Cootje Heeringa-Bothof vertellen wat zij vanuit hun verschillende rollen hebben gedaan. Het resultaat is een drieluik met heel persoonlijke verhalen, anekdotes en leermomenten.

‘Ik heb nu meer mogelijkheden om de drempel voor leerlingen te verlagen’

‘Met de NP Onderwijsgelden zijn extra mensen voor taken ingezet, waarvoor niet per se een leraar nodig is. Als ik bijvoorbeeld tijdens een toetsweek geen surveillancedienst hoeft te draaien, kan ik die tijd gebruiken om uitlegvideo’s te maken. Juist dat soort ruimte maakt het verschil.’

Ik herinner me van de coronaperiode vooral hoe groot de afstand was. Niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk. Het lijntje met leerlingen was veel dunner. Wat je normaal aanvoelt of opvangt in de klas, mis je op afstand. De sturing die je hebt, de informatie die je over een leerling hebt... Het is gewoon minder. En als die band er niet is, dan is het lastiger om iets te bereiken.

Tegelijk bood die periode ook kansen. Alles was in beweging en dat gaf ruimte voor vernieuwing. We hebben toen op school een aantal vernieuwingen in gang gezet, die in korte tijd realiseerbaar waren. Normaal zou je daar veel langer over doen. Ik deed op school ook mee in een stuurgroep om dat proces te helpen versnellen.

‘Ik kreeg door de NP Onderwijsgelden voor extra ondersteuning meer ruimte om uitlegvideo’s te maken’

Opvallend was dat leerlingen toen alleen via Magister konden inloggen. Dat werkte wel voor cijfers en het rooster, maar verder kon je er weinig mee. Als je iets met videolessen wilde doen, moest het dus zonder inlogstelsel. Je wist dan niet wie er meedeed aan de les. Daarom hebben we een Google-omgeving opgetuigd.

In mijn informatica-lessen gebruikten we hetzelfde systeem. Daar hebben we in die tijd veel uitlegvideo’s op

gezet. Dat werkte goed, zeker toen we met halve klassen gingen werken. Je kunt niet iedereen individueel begeleiden, dus die video’s hielpen om structuur te bieden. Leerlingen konden op een eigen moment terugkijken wat ze gemist hadden. Dat platform gebruiken we nu nog steeds.

Die video’s zijn ook handig voor leerlingen die een les missen, bijvoorbeeld door ziekte of roosterproblemen. Ze kunnen zelfstandig inhalen. We zetten nu ook opdrachten online, en daar zit veel vrijheid in. Leerlingen kunnen zelf kiezen wat ze doen en wanneer. Dat maakt het leuker voor hen. Als ik klassikaal uitleg geef, ben ik vaak met drie leerlingen bezig, terwijl de rest moet wachten. Nu wijs ik ze op de video. Als ze het niet snappen, kunnen ze daarna nog vragen stellen.

Vanuit de stuurgroep hebben we leraren zo goed mogelijk proberen te ondersteunen. Bijvoorbeeld in hoe je video-bellen voor je lessen kunt inzetten. Voor mij als leraar betekende dat meer mogelijkheden om de drempel voor leerlingen te verlagen. Want dat is wat je probeert te doen. Zo’n uitlegvideo helpt daarbij.

Tijdens corona zijn we het onderwijs anders gaan organiseren – minder afhankelijk van fysieke aanwezigheid. En dat werkt nog steeds door. Ook nu kunnen leerlingen die een les missen deze inhalen dankzij de materialen die we online delen. Dat maakt het onderwijs toegankelijker. Zeker voor leerlingen die anders makkelijk buiten de boot vallen.’

Sander van Geest

Leraar Informatica
Emmauscollege, Rotterdam

‘Door het maken van de documentaire ben ik minder verlegen geworden’

‘Voor ons profielwerkstuk kozen we voor het vak Cultuur+. Binnen dit vak kregen we de ruimte om ons onderzoek op een creatieve en culturele manier vorm te geven. Net na de coronaperiode besloten we een documentaire te maken. In het begin wisten we nog niet precies waar die over moest gaan. We wilden iets maken over een onderwerp waar nog weinig aandacht voor was. Eerst dachten we aan de ervaringen van jongeren tijdens corona, maar omdat wij die periode zelf als overwegend positief hadden ervaren, gingen we verder zoeken. Zo kwamen we uit bij het NP Onderwijs.

We merkten dat we er zelf weinig van wisten. Dat gold ook voor veel van onze medeleerlingen. Toen we hen vroegen wat het programma NP Onderwijs precies inhield, kreeg niemand het antwoord helder. Dat prikkelde onze nieuwsgierigheid. Het maken van de documentaire bleek een leerproces op meerdere niveaus. We verdiepten ons in het programma en ontdekten hoe verschillend scholen met de middelen omgaan. Tegelijkertijd leerden we veel over onszelf. We overwonnen drempels: waar we eerder terughoudend waren om vragen te stellen, durfden we nu spontaan een restaurant binnen te stappen met de vraag of we daar mochten filmen. We werden zo vaak afgewezen dat het ons op een gegeven moment niet meer uitmaakte of iemand “ja” of “nee” zei.

Ook op school leerden we initiatief nemen. We liepen met een camera door de aula en vroegen medeleerlingen of we hen mochten interviewen. Een paar jaar geleden had ik dat niet gedurfd. Soms liep het stroef – in een brugklas wilde niemand meewerken, totdat de leraar een paaseitje beloofde. Toen stak ineens iedereen zijn hand op. In andere klassen merkten we juist veel enthousiasme.

Naast sociale vaardigheden ontwikkelden we ook technische kennis. Eén van ons maakte handgetekende animaties, zoals een tijdlijn en een kaart met geldstromen. Toen bij een scène het geluid ontbrak, hebben we het audiofragment van de leraar los toegevoegd en gesynchroniseerd met het beeld. We dachten ook goed na over de vorm: hoe houd je een onderwerp als het NP Onderwijs interessant voor leeftijdsgenoten? We experimenteerden met camerastandpunten, ritme en humor.

De documentaire gaf ons bovendien inzicht in het onderwijs zelf. We zagen hoe weinig structuur er soms is in het gebruik van leermiddelen. De ene leraar vraagt om een laptop, de ander om boeken – als leerling weet je niet altijd wat je moet meenemen. Ook ontdekten we hoe verschillend mensen naar onderwijs kijken. Eén leraar stelde zelfs voor om het voortgezet onderwijs met een jaar te verlengen. Dat had niemand van hem verwacht.

‘We verdiepten ons in het NP Onderwijs en ontdekten hoe verschillend scholen met de middelen omgaan. Tegelijkertijd leerden we veel over onszelf’

Wat we vooral meenemen uit dit project, is dat we veel meer durven dan we dachten. We hebben grenzen verlegd, initiatief genomen en geleerd om samen te werken aan een eindproduct waar we trots op zijn. Waar we eerder dachten: “Dat kan ik niet,” weten we nu: “Ik kan dit gewoon.”

Mare Dijkstra & Lieselotte Vos

Leerlingen 6 VWO

Dr. Nassaucollege, Assen

‘We gaven extra leesonderwijs in tweetallen’

‘We hebben opdrachten ontwikkeld met een gedragsspecialist om de kinderen weer te leren met elkaar te verbinden’

‘We hebben met middelen uit het NP Onderwijs doelgericht gewerkt aan de kennis en vaardigheid van de kinderen. We merkten dat veel kinderen die tijdens de coronaperiode in groep 3 zaten een leesachterstand hadden, waarschijnlijk omdat ze te weinig hardop hadden gelezen. Dus schakelden we na corona (in groep 4 dus) de Leesfabriek in: twee keer per week, een half uur extra leesonderwijs in tweetallen of alleen. Tegelijkertijd zetten we ook in op de sociaal-emotionele ontwikkeling: We ontwikkelden met onze gedragsspecialist opdrachten om de kinderen weer te leren met elkaar te verbinden en om hun werkhouding/betrokkenheid weer te vergroten.

De coronacrisis was een hele heftige periode voor ons team, de kinderen en de ouders/verzorgers. Terugkijkend op de acties die we hebben ondernomen, kan ik zeggen: als schoolleider doe je het niet alleen. Je doet het ook met het team en met de medezeggenschapsraad. Wat mij het meeste bijblijft, is de verbondenheid in het team, met de ouders/verzorgers en met de kinderen. Kinderen vanaf groep 4 hadden online les als ze niet op school mochten zijn.

Maar er was tijdens de schoolsluitingen ook aandacht voor kinderen uit groep 1 en 2. Zij kregen lespakketjes thuis en de juf kwam één keer per week aan de deur. Ook hielden we contact met gezinnen die weinig ondersteuning konden bieden. Verder had ik een film gemaakt met tekeningen en uitleg over gemaakte keuzes voor ouders/verzorgers die visueel en auditief waren ingesteld. Dat was een tip van de medezeggenschapsraad en daar kwamen heel veel positieve reacties op. Ook deelden we 200 bossen tulpen uit aan ouders/verzorgers om ze te bedanken voor hun betrokkenheid en geduld. Op die manier probeerden we de ouders/verzorgers echt positief te blijven betrekken. Want als je ouders/verzorgers erbij hebt, heb je de kinderen ook.’

Cootje Heeringa-Bothof

Schoolleider tijdens de coronacrisis
PCB de Rank, Schoonhoven

Het NP Onderwijs in Caribisch Nederland

‘Als je les krijgt uit boeken die 20 jaar oud zijn, voel je je niet belangrijk’

Net zoals de scholen in Europees Nederland, ontvingen scholen in Bonaire, Sint Eustatius en Saba geld uit het Nationaal Programma Onderwijs. De NP Onderwijs-middelen werden door scholen in Caribisch Nederland met open armen ontvangen. Ze hadden, zoals de meeste scholen beaamden, hiermee ‘eindelijk’ de mogelijkheid iets extra’s te doen om de (soms schrijnende) multiproblematiek effectief aan te pakken. Hoe was deze periode voor leerlingen? We vroegen het aan Zakiya Lake, die haar middelbare schooltijd doorbracht op Saba.

Ze glimlacht meteen als ze terugdenkt aan de tijd dat ze tijdens de coronapandemie via een scherm lessen volgde. ‘Ik vond het eigenlijk best prima’, vertelt Zakiya. ‘Coronatijd was mijn lievelingstijd. Ik kon leren zoals ik dat wilde en ik kon me in andere onderwerpen verdiepen in m’n vrije tijd. Gewoon in m’n eigen tuin, in de zon. Doordat er zoveel vrijheid was, vonden veel leerlingen de coronatijd relaxed. Grappen maken, creatief zijn op je eigen manier. Tijdens COVID heb ik klasgenoten zien shinen.’

Geen controle

Voor leraren was de situatie niet ideaal. Zakiya merkte dat de meeste leraren het niet fijn vonden om geen controle te hebben. ‘Misschien dat er daardoor ook rare regels ontstonden’, zegt ze. ‘Op een gegeven moment moesten we gym volgen via Zoom. Onmogelijk natuurlijk. Dat heeft er denk ik wel voor gezorgd dat de kloof tussen leraren en leerlingen groter werd.’ Ook het vinden van het juiste personeel, net zoals voor corona, bleek lastig. ‘Er vielen vaak lessen uit, waardoor we minder les hadden.’

De klas is je familie

Dat zorgde dan wel weer voor een gezellige sfeer bij de leerlingen. Zakiya: ‘Op Saba is de klas je familie. Dat voel je, ook als je niet fysiek bij elkaar bent.’ Zakiya vertelt dat steun voelde van haar vrienden in een soms eenzame periode en motivatie van haar ouders kreeg om er het beste van te maken. Ze slaagde in 2022 voor haar havo-diploma en studeert inmiddels Life Science aan de HAN University of Applied Sciences in Gelderland met een specialisatie in biotechnologie. Van klasgenoten op Saba hoorde ze steeds vaker dat ouders oprecht geïnteresseerd waren. ‘Niet alleen in dingen van school, maar ook in hoe het verder ging. Dat zorgde voor meer zelfvertrouwen bij veel kinderen en een betere relatie tussen ouders en kinderen.’

Uitdagingen vóór corona

Alleen maar fijn was het niet, erkent Zakiya. De uitdagingen waarmee de school te maken had (en nog heeft), waren uitdagingen die ook al voor coronatijd speelden. 'Ik weet dat er veel geld is gegaan naar het onderwijs op Saba', zegt Zakiya. 'Maar om eerlijk te zijn, heb ik daar niet veel van gemerkt. Ik heb niet het idee dat er extra ondersteuning op mijn school was voor leerlingen die dat nodig hadden en er was geen aandacht voor leervertragingen of het mentaal welbevinden. Voor sommige kinderen was dat wel moeilijk. Zeker als je ouders werken en geen tijd hebben om je te helpen met huiswerk is dat lastig.'

'Als we het onderwijs op Saba echt willen veranderen, is geld alleen niet genoeg'

Niets terugzien van investeringen is voor veel jongeren in Saba een bekend fenomeen. Iets wat ook invloed heeft op de manier waarop jongeren over hun toekomst denken. Zakiya legt uit: 'Als je les krijgt uit boeken die 20 jaar oud zijn, voel je je niet belangrijk. Daarom zijn er ook weinig kinderen die echt hun best doen om hogerop te komen. Ze hebben geen hoop. Als we het onderwijs echt willen veranderen, is geld alleen niet genoeg. De mentaliteit en het politieke klimaat moeten eerst veranderen.'

Samen met jongeren werken aan oplossingen

En daarvoor is het nodig dat er wordt geluisterd naar jongeren, vindt Zakiya. Al vanaf 2013 maakt ze zich sterk voor de toekomst van jongeren in Saba. Onder andere door haar werk bij de Saba Youth Council zocht ze contact met OCW over hoe Nederland de eilanden in Caribisch Nederland beter kan ondersteunen. Het valt haar op dat mensen vaak verbaasd zijn over de staat van het onderwijs op Saba. 'Vragen wat jongeren nodig hebben, is niet ingewikkeld', zegt Zakiya. 'Maar je moet er wel voor openstaan om samen met jongeren te werken aan oplossingen.'

Haar advies voor beleidsmakers is dan ook om niet gelijk met goedbedoelde antwoorden te komen: 'Interventies die in Nederland werken hoeven niet per se ook op Saba te werken. Op Saba is het gewoon anders dan in Nederland.' Ze wil beleidsmakers bovendien op het hart drukken om niet te denken dat alle eilanden in Caribisch Nederland hetzelfde zijn. 'Elk eiland heeft z'n eigen problemen, dus elk eiland heeft een andere aanpak nodig. Ik hoop uiteindelijk dat Saba zo mooi wordt, dat goed onderwijs betekent dat je een goed leven kunt opbouwen.'

Vijf jaar later: wat we leerden over leervertraging en herstel

‘Het was al snel duidelijk dat de eerste abrupte schoolsluiting in 2020 grote gevolgen had voor leerlingen. Het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs (NCO) laat zien dat leerlingen gemiddeld minder leerden dan ze anders hadden gedaan, ondanks alle inspanningen van scholen om afstandsonderwijs (en later deeltijdonderwijs) te verzorgen. Voor kwetsbare leerlingen met een ongunstigere thuissituatie was de situatie ruim anderhalf keer zo erg dan voor leerlingen voor wie dat niet gold. Een grote klap voor de kanselijkheid. Ook de tweede schoolsluiting deed niet veel goeds voor deze groep, bleek uit onze NCO-analyses.

Met het NCO willen we bijdragen aan goed onderwijs. We maken jaarlijkse schoolrapportages over de prestaties van de huidige en oud-leerlingen van een school. Ook maken we leergroeirapportages en factsheets over de taal- en rekenvaardigheden van leerlingen in groep 3 t/m 7 van het primair onderwijs. Deze zijn gebaseerd op de Cito-scores van begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde uit de leerlingvolgsystemen. Daarmee kunnen we vanaf 2013 de ontwikkeling van leerlingen volgen. Bijna de helft van alle basisscholen is al aangemeld voor het leergroeionderzoek. Maar om dit goed te kunnen blijven monitoren is het belangrijk dat zoveel mogelijk scholen meedoen.

Met deze leergroeirapportages krijgen aangemelde basisscholen niet alleen in beeld hoe de leerprestaties van hun leerlingen zich verhouden tot vergelijkbare scholen en het landelijk gemiddelde. Besturen gebruiken de rapportages in dialoog met hun scholen. En scholen gebruiken ze om beleidskeuzes te maken en in gesprekken met de inspectie. Ook kunnen ze gebruikt worden als onderbouwing van de verantwoording voor de NP Onderwijsmiddelen en de middelen in het kader van het Masterplan basisvaardigheden.

Dankzij deze data konden we tijdens de coronapandemie al goed in kaart brengen wat de gevolgen van de schoolsluitingen waren voor de leerprestaties van leerlingen. Doordat we twee keer per jaar gegevens verzamelen en veel data hebben van vóór de pandemie, zien we precies hoe de leerprestaties afweken van eerdere jaren.

Gelukkig kunnen we met de gegevens uit de jaren na het begin van de coronaperiode laten zien dat de focus op het wegwerken van de leervertraging tijdens de pandemie ervoor zorgde dat leerlingen hun leervertraging langzaam weer inhaalden. Nog mooier: we zien dat de ongelijkheid tussen groepen leerlingen, die eerder door de pandemie was toegenomen, sinds 2022 juist weer afneemt! De gerichte beleidsmaatregelen om kansarme leerlingen extra te ondersteunen, lijken echt daaraan te hebben bijgedragen. Denk aan onderdelen van het NP Onderwijs en de inhaal- en ondersteuningsprogramma's. Hetzelfde zien we ook op schoolniveau terug. Scholen met meer kansarme leerlingen hadden eerst een (veel) lagere leergroei door de schoolsluitingen. De laatste jaren maken ze dit weer goed ten opzichte van scholen met meer kansrijke leerlingen.

Inmiddels is de leergroei van leerlingen in het primair onderwijs weer vergelijkbaar met de leergroei van voor de pandemie. Uiteraard blijven we dit goed in de gaten houden met de door NCO verzamelde gegevens. Dat is niet alleen voor individuele scholen van belang, maar ook landelijk. Alleen zo kunnen we blijven nagaan of het onderwijsbeleid het gewenste effect heeft.'

Carla Haelermans

Coördinator van het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs (NCO) en hoogleraar onderwijs economie bij de Universiteit Maastricht

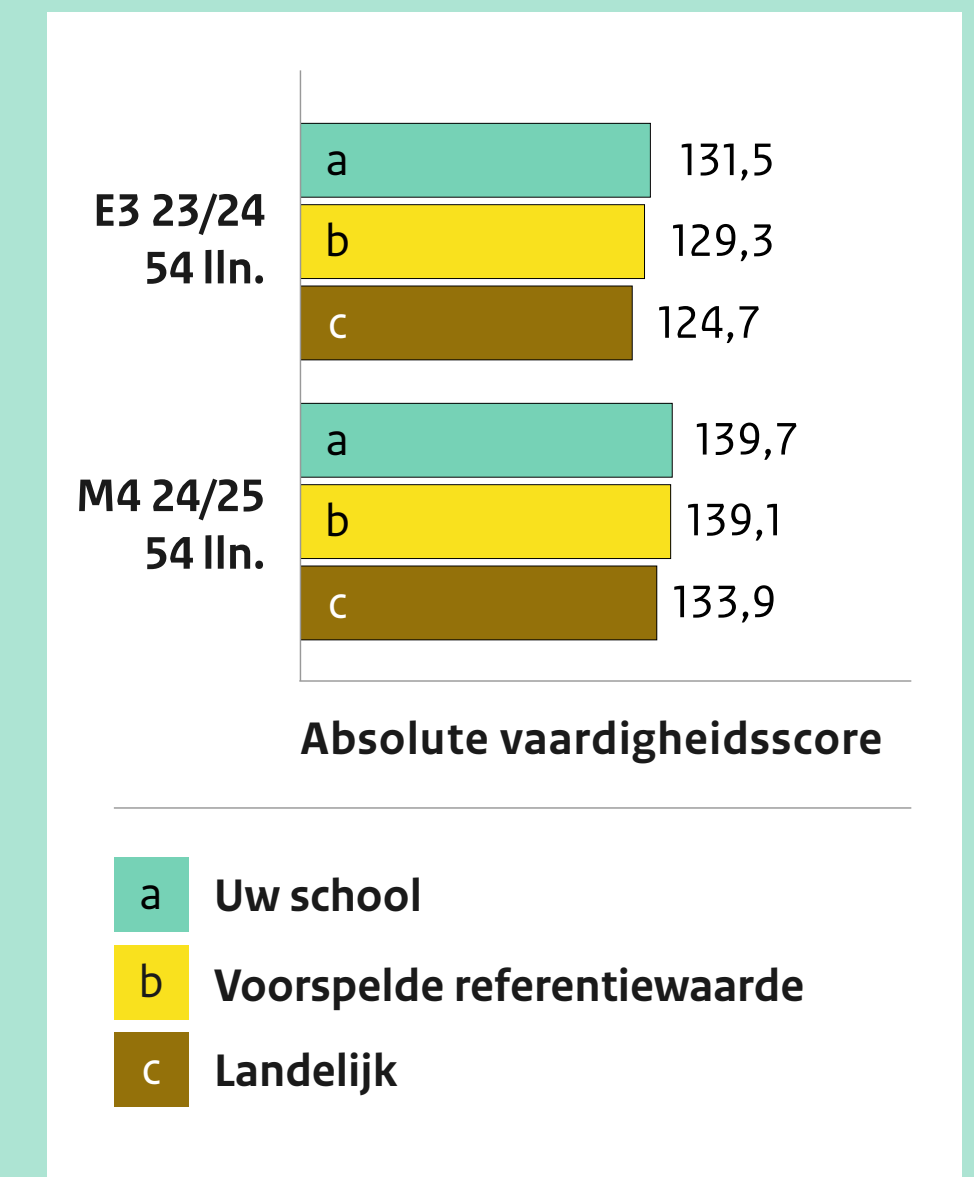
Het NCO in een notendop

Het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs (NCO) is een onderzoeksprogramma dat zich richt op de onderwijsloopbanen en prestaties van leerlingen in Nederland. Het programma maakt gebruik van bestaande data om de onderwijspraktijk minder te belasten en geeft scholen nuttige informatie terug.

Het NCO maakt ook leergroeirapportages voor scholen. In deze rapportages staat hoe leerlingen in het basisonderwijs groeien in hun leerresultaten. Dit gebeurt op basis van toetsen uit het leerlingvolgsysteem. Het NCO kijkt daarbij naar begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde. Met deze rapportage kun je zien of leerlingen op jouw school groeien zoals verwacht.

Hieronder zie je een voorbeeld uit zo'n rapport. Het laat de gemiddelde scores zien van leerlingen voor begrijpend lezen. In schooljaar 2023 – 2024 was de gemiddelde score op de E3-toets op deze school 131,5. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde én hoger dan de verwachte score.

In schooljaar 2024 – 2025 was de gemiddelde score op de M4-toets 139,7. Ook dit is hoger dan het landelijk gemiddelde en de verwachte score.

Meer informatie over de leergroeirapportages?
Kijk dan op: www.nationaalcohortonderzoek.nl/rapportages/leergroei-rapportages

Wil je als school ook meedoen en twee keer per jaar een persoonlijk leergroeirapport ontvangen? Meld je dan nu aan via je schoolbestuur: www.nationaalcohortonderzoek.nl/informatiepakket

Het aanpakken van leervertragingen en het welzijn van leerlingen: internationale inzichten

De COVID-19-pandemie heeft het onderwijs wereldwijd zwaar ontwricht. Om de verspreiding van het virus tegen te gaan, besloten overheden in veel landen hun scholen te sluiten. Daardoor moesten scholen in korte tijd en vaak zonder voldoende voorbereiding overschakelen naar afstandsonderwijs. Deze plotselinge omslag had verstrekende gevolgen: in veel landen ontstonden leervertragingen en stond het welbevinden van leerlingen onder druk. Vooral leerlingen uit sociaal-economisch kwetsbare gezinnen werden hard getroffen, zowel in hun leerprestaties als in hun welzijn. Overheden reageerden met uiteenlopende herstelprogramma's. In Nederland werd in 2021 het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs) gelanceerd. Hoe verhoudt het NP Onderwijs zich tot herstelprogramma's in andere landen? Maxime François en Kristof De Witte, werkzaam bij de Katholieke Universiteit Leuven, zochten dit uit. Ze analyseerden hiervoor de situatie in België, Frankrijk, Duitsland, Italië, Zweden, Engeland, Canada, Japan, de Verenigde Staten en vergeleken deze met Nederland.

François en De Witte laten zien dat de lengte van de schoolsluitingen per land varieert. Zo bleven Zweedse scholen over het algemeen open en duurden de sluitingen in Japan tussen 2020 en 2021 maximaal 6 weken. In Italië (14 tot 28 weken, afhankelijk van het leerjaar) en Engeland (16 weken) zagen we juist relatief lange schoolsluitingen. De lengte van de schoolsluitingen hangt samen met drie factoren: de autonomie van scholen en lokale autoriteiten, de politieke prioriteiten tijdens de pandemie en de intensiteit van de COVID-19-pandemie.

Landen die herstelprogramma's aankondigden, focussten op vaak op drie thema's: het herstel van leervertragingen, digitalisering en de mentale gezondheid van leerlingen. De scope, aard en omvang van deze maatregelen liep sterk uiteen. Het succes van een herstelprogramma hangt niet alleen af van de investeringen, maar vooral van hoe het programma is ontworpen, uitgevoerd en geëvalueerd. Het Nederlandse NP Onderwijs is op dit vlak een voorbeeld voor veel andere landen. Het programma combineerde een snelle start met concrete maatregelen, gerichte steun voor de meest kwetsbare leerlingen, nationale coördinatie en monitoring, ruimte voor scholen om binnen duidelijke kaders evidence-informed interventies te kiezen met expliciete aandacht voor mentale gezondheid en welzijn. Toch blijven kansenongelijkheid en mentale gezondheidsproblemen hardnekkig. Dit zien we niet alleen in Nederland, maar ook in veel andere landen. Ook na schooljaar 2024 – 2025 vragen zij dan ook om blijvende aandacht. Ervaringen uit andere landen benadrukken daarbij het belang van doelgerichte steun, bijvoorbeeld voor leerlingen in de voorschoolse leeftijd.

[Lees hier verder](#)

Studie door Katholieke Universiteit Leuven – represented by Leuven Economics of Education Research (LEER)

Maxime François & Kristof De Witte

NP Onderwijs Wrapped

NP Onderwijs in het funderend onderwijs

Impuls

€ 5,8 miljard beschikbaar
Voor **2,5 miljoen leerlingen**

Top bestedingen door scholen
(tot 2024)

1. Extra personeel & ondersteuning

€ 1,5 miljard

2. Effectievere inzet van onderwijs

€ 600 miljoen

3. Meer onderwijs

€ 427 miljoen

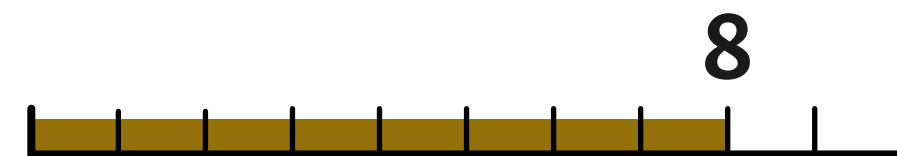
4. Sociaal-emotionele ontwikkeling

€ 361 miljoen

Actie

Alle scholen maakten gebruik van de menukaart en bijbehorende praktijkkaarten.

8 op de 10 schoolleiders zijn positief over de uitvoering op hun school.

400 scholen deden mee aan effectmetingen naar kansrijke interventies.

Alle gemeenten werkten tijdens het NP Onderwijs samen met scholen en organisaties rondom de school.

Inspiratie

NP Onderwijs organiseerde **16 webinars**

16 x

In 33 praktijkvoorbeelden

lieten scholen zien wat zij deden.

De kenniscommunity maakte **21 tutorials over welbevinden.**

Aan de conferentie Wegwijs in welbevinden namen

450 bezoekers deel.

28 x De nieuwsbrief verscheen 28 keer.

Monitoring

Er verschenen **zes voortgangsrapportages én een eindevaluatie.**

Deze voortgangsrapportages werden ondersteund door **ruim 40 factsheets en onderzoeksrapporten.**

Bron

Voortgangsrapportages NP Onderwijs

Blijf bij de les!

In de tweedelige podcast 'Blijf bij de les!' blikt presentator Wouter Sloekers terug op de coronacrisis die hij zelf als scholier meemaakte. Wat deed die periode met leerlingen, leraren en ouders/verzorgers: en wat heeft het onderwijs ervan geleerd?

Wouter verweeft persoonlijke verhalen met inzichten van de Wetenschappelijke Expertgroep van het Nationaal Programma Onderwijs. Samen ontdekken ze hoe de pandemie het onderwijs veranderde: van leervertragingen, verminderd mentaal welzijn en kansenongelijkheid tot de veerkracht van scholen en docenten.

De podcast is een terugblik om verder te kunnen leren. Het laat zien hoe interventies het onderwijs overeind hielden, maar dat er ook nog veel beter moet. Ongelijkheid, lerarentekort en bovenal: wat doen we bij een volgende keer? De conclusie lijkt duidelijk: Blijf bij de les!

Podcast
Blijf bij de les!

Beluister hier

Blijf bij de les!

‘Onze programma’s bouwen aan hetzelfde doel: goed onderwijs voor leerlingen’

NP Onderwijs stopt. Hoe gaat OCW verder met de geleerde lessen van de afgelopen tijd? Bij welke programma’s kunnen schoolbesturen voor ondersteuning terecht? En wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen deze programma’s en NP Onderwijs? We spreken hierover met programmamanagers Annet Bots van School & Omgeving, Jeanne van Loon van Ontwikkelkracht en teamleider Michiel Boele van Hensbroek van Masterplan basisvaardigheden.

De inhoud is misschien verschillend, maar School & Omgeving, Ontwikkelkracht en Masterplan basisvaardigheden bouwen aan hetzelfde doel. Ze dragen bij aan goed onderwijs voor leerlingen in het basisonderwijs, speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en voortgezet onderwijs. ‘Het zijn bouwstenen, waarmee we het onderwijs verbeteren. We kunnen ook veel van elkaar leren, zowel qua inhoud als organisatorisch’, trapt Annet Bots van School & Omgeving af. Dat programma biedt scholen en gemeenten middelen voor buitenschoolse activiteiten, zoals sport, cultuur, muziek en huiswerkbegeleiding.

Volgens Annet is School & Omgeving als het ware ‘de schil’ om de andere twee programma’s heen. Daarbij richt Masterplan basisvaardigheden zich op het verbeteren van de basisvaardigheden in het onderwijs. En Ontwikkelkracht op het versterken van de kennisinfrastructuur en de professionalisering van het schoolteam.

Interventies en middelen

En de overlap tussen het NP Onderwijs en School & Omgeving? Die zit volgens Annet vooral in de doelen op het gebied van het welbevinden van leerlingen. ‘NP Onderwijs heeft het bewustzijn in politiek Den Haag versterkt dat er meer nodig is dan alleen het geven van reken- en taallessen om het onderwijs verder te brengen. Een kind dat niet goed in zijn vel zit, is immers minder goed in staat om geconcentreerd de lessen te volgen. Die les nemen we nu mee in al onze programma’s’, aldus Annet.

Het NP Onderwijs was meer gericht op activiteiten binnen de schooluren. En scholen hadden een brede menukaart van interventies waarvoor ze NP Onderwijsgelden gebruiken. School & Omgeving zet in op activiteiten buiten onderwijstijd en vooral voor scholen met een hoger risico op onderwijsachterstanden. De middelen gaan naar coalities van scholen met gemeenten en uitvoerders om activiteiten buiten onderwijstijd te organiseren om talenten te ontwikkelen en kansengelijkheid te bevorderen.

Annet hierover: 'Scholen krijgen straks het geld hiervoor via de bekostiging (de rechtstreekse financiering van OCW voor scholen, red). We willen graag dat ze dat geld zo goed mogelijk besteden. We inspireren scholen daarbij door goed onderbouwde wetenschappelijke kennis te bieden. Iets waar alle programma's nu mee werken en waarin we dus van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen versterken.'

'Alle programma's stimuleren evidence-informed werken, NP Onderwijs gaf er destijds een enorme impuls aan'

Evidence-informed werken

Dat van elkaar leren en elkaar versterken, zit 'm volgens Michiel Boele van Hensbroek van het Masterplan basisvaardigheden vooral in het 'evidence-informed' werken. Bij evidence-informed werken gebruikt een school kennis uit de wetenschap, de praktijk en de context van de eigen school om het onderwijs in de basisvaardigheden te verbeteren. 'Dat is iets wat het

onderwijs echt nodig heeft. Alle programma's werken nu evidence-informed, NP Onderwijs gaf er destijds een enorme impuls aan.'

Het Masterplan basisvaardigheden helpt leraren om beter onderwijs in taal, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid te geven. Want als de basisvaardigheden op orde zijn, kunnen leerlingen zich ontwikkelen en meedoen in de maatschappij. Onderdeel van het programma is de subsidie Verbetering basisvaardigheden voor scholen. Daarbij geven onderwijscoördinatoren van OCW inhoudelijk begeleiding. Michiel: 'Het ministerie van OCW ondersteunt en bemoedigt evidence-informed werken. We weten inmiddels uit onderzoek wat wel en niet werkt en kunnen het onderwijs daarbij helpen. Door nieuw onderzoek te laten uitvoeren en kennis uit wetenschap beschikbaar te stellen, krijgen leraren praktische handvatten en goede voorbeelden aangereikt. Daarnaast organiseren we vanuit het programma Masterplan basisvaardigheden bijeenkomsten waar scholen kennis en ervaringen uitwisselen.'

Het evidence-informed werken is volgens Jeanne van Loon al eerder gestart in het onderwijs. Jeanne: 'Maar het NP Onderwijs zorgde wel voor een versnelling. Het heeft ervoor gezorgd dat we de kennisinfrastructuur verder versterken en onderwijs en praktijk beter op elkaar laten aansluiten. Schoolteams bepalen zelf wat zij nodig hebben. Ze stellen in feite zelf de diagnose.'

Co-creatielabs

Ontwikkelkracht werkt aan het versterken van de onderzoeks- en verbetercultuur op scholen, maakt kennis uit onderzoek toegankelijk en ontwikkelt effectieve aanpakken in co-creatielabs. Daarnaast ondersteunt het programma scholen die een evidence-informed-werkwijze succesvol toepassen om hun kennis en kunde als expertiseschool met andere scholen te delen.

'Ontwikkelkracht wordt gefinancierd vanuit het Nationaal Groeifonds, is van, voor en door de onderwijspraktijk en wordt minder gestuurd door beleid. Eigenlijk sluit wat wij met ons programma beogen, weer naadloos aan op het Masterplan basisvaardigheden. Het zijn inderdaad samen de bouwstenen waar Annet het al over had. We wijzen de scholen waarmee we samenwerken daarom ook op de programma's van onze collega's als ze daarvoor in aanmerking komen', aldus Jeanne.

Welzijn impact op leerproces

Soms verwijzen Annet, Michiel en Jeanne schoolbesturen en schoolteams door, omdat een ander programma beter bij hun vraagstuk past. Michiel: 'Een school die zich voor Masterplan basisvaardigheden meldt, heeft wellicht meer aan het programma Ontwikkelkracht of aan het programma School & Omgeving of aan allebei. Basisvaardigheden zijn belangrijk in het curriculum en ons programma biedt scholen hulp om die te verbeteren. Tegelijkertijd weten we uit onderzoek dat welzijn een grote impact heeft op het leerproces van kinderen. Scholen zijn geen leerfabrieken, maar

mini-samenlevingen waarin leerlingen zich leren ontwikkelen. Het is dus essentieel om samen te onderzoeken hoe we met ondersteuning scholen verder helpen om de leerprestaties van leerlingen te verbeteren.'

'De komende maanden bepalen we voor welke onderwerpen er nieuwe co-creatielabs komen. De grote vragen uit de onderwijspraktijk zijn daarvoor leidend'

Jeanne wijst in dat verband ook op de co-creatielabs binnen Ontwikkelkracht. Daarin werken onderwijsprofessionals en onderzoekers samen aan oplossingen voor vragen uit de onderwijspraktijk om zo de onderwijskwaliteit te verbeteren. Scholen kunnen zich aansluiten bij een lab als co-creërende en deelnemende school. Leraren, schoolleiders en onderzoekers brengen in zo'n co-creatielab de uitdagingen uit de praktijk in kaart en ontwerpen kansrijke aanpassingen die gebaseerd zijn op kennis vanuit de praktijk en wetenschappelijke onderzoek. Er wordt gestart met een uitgebreide diagnose, een literatuur-

studie naar kansrijke aanpakken in andere landen en een vraagarticulatie. Op basis van de inzichten die dit oplevert, worden aanpakken ontwikkeld en op kleine schaal getoetst. Momenteel lopen de voorbereidingen om de eerste aanpakken ook op grote schaal, met effectmetingen, te toetsen.

‘Het NP Onderwijs heeft ons geleerd dat langjarige perspectieven en structurele financiering uiterst belangrijk zijn. Tijdelijke maatregelen zijn niet voldoende’

Positieve vibe

De drie blikken terug op de geleerde lessen van NP Onderwijs: het belang van samenwerking en betrokkenheid met en van onderwijsprofessionals, ouders/verzorgers en leerlingen, maar ook van flexibiliteit en aanpassingsvermogen. Jeanne: ‘Door flexibel te zijn en je aan te passen aan veranderende omstandigheden, kun je beter inspelen op de behoeften van leerlingen en docenten. En door nieuwe en creatieve benaderingen te omarmen, kunnen scholen effectiever en efficiënter werken. Denk aan het gebruik van nieuwe technologieën en innovatieve lesmethoden. Hierbij is het natuurlijk wel van belang dat deze methoden tot beter onderwijs leiden.’

Een andere geleerde les is volgens de drie dat er structureel in alle programma’s aandacht nodig is

Jeanne: ‘De komende maanden bepalen we voor welke onderwerpen er nieuwe co-creatielabs komen. De grote vragen uit de onderwijspraktijk zijn daarvoor leidend. Dit zou een thema als welzijn kunnen zijn. Maar dat weten we nu dus nog niet.’

voor het bredere welzijn van leerlingen en leraren. Bijvoorbeeld door scholen te stimuleren om zich te ontwikkelen naar een lerende organisatie, die inzet op verdere professionalisering van leraren en gedeeld leiderschap. Op deze manier benut je de kracht van het team. Voor leerlingen kan het programma School en omgeving daarin veel betekenen. Door blijvend hieraan aandacht te besteden, is het mogelijk een gezonde en ondersteunende leeromgeving te creëren en kunnen leerlingen zich beter focussen en leren. Annet: ‘Het NP Onderwijs heeft ons geleerd dat langjarige perspectieven en structurele financiering uiterst belangrijk zijn. Tijdelijke maatregelen zijn niet voldoende.’ Michiel wijst tot slot op de positieve vibe die er van NP Onderwijs uitging en nog altijd bijdraagt aan een betere sfeer en motivatie onder leraren en leerlingen. ‘Die moeten we zeker vasthouden.’

Bij welk programma kan jouw school terecht om de onderwijskwaliteit te verbeteren?

Ontwikkelkracht

- Het programma Ontwikkelkracht is er voor schoolteams in het primair en voortgezet onderwijs die hun onderwijs blijvend willen verbeteren met een aanpak die écht werkt.
- Ontwikkelkracht ondersteunt schoolteams met ruimte, tijd en kennis om het onderwijs duurzaam te verbeteren.
- Ze brengen praktijkervaring en inzichten uit onderzoek samen. De focus ligt daarbij op: co-creatie, evidence-informed werken en een lerende aanpak.
- Op deze manier kunnen leerlingen zich optimaal ontwikkelen en heeft de leraar nog meer werkplezier!
www.programmaontwikkelkracht.nl

School en omgeving

- Het programma School & Omgeving biedt middelen om de schooldag te verrijken met buitenschoolse activiteiten, zoals sport, cultuur, muziek en huiswerkbegeleiding.
- Het doel hiervan is kansengelijkheid onder kinderen en jongeren te vergroten. Het programma is bestemd voor basis- en middelbare scholen, praktijkscholen en het speciaal onderwijs.
- Scholen die deelnemen, werken samen in coalities met gemeenten en maatschappelijke partners om een aanbod te creëren dat kinderen en jongeren in hun ontwikkeling stimuleert.
www.schoolenomgeving.nl

Masterplan Basisvaardigheden

- Het programma Masterplan Basisvaardigheden helpt leraren om het beste onderwijs in taal, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid te geven.
- Want leerlingen die goed zijn in basisvaardigheden, kunnen zich ontwikkelen en meedoen in de maatschappij.
- Scholen die de subsidie Verbetering basisvaardigheden ontvangen, kunnen gebruikmaken van verschillende vormen van begeleiding door een OCW-onderwijscoördinator.
www.masterplanbasisvaardigheden.nl

Dit magazine werd mede mogelijk gemaakt door

Alwin Akkermans

Anne Otten

Anneke de Wolff

Annemijn van Iwaarden

Annet Bots

Arie Slob

Astrid Vermeer

Carla Haelermans

Celestine Lederer

Cootje Heeringa-Bothof

Deborah van den Berg

Ebru Duman

Eddie Denessen

Ellen Donkers

Jeanne van Loon

Joshua Orobio de Castro

Kees Loef

Lieselotte Vos

Manon Janssen

Marc van der Steeg

Mare Dijkstra

Marguerite de Ruijter-Feenstra

Marianne Minnechré-Kracht

Marieke Zeilstra

Marijke Doorenbos

Mariska Wubben

Marjet Winsemius

Mark de Boer

Marloes Kleinjan

Martina Acharrat

Michiel Boele van Hensbroek

Miranda Henkes

Nicky van Oort

Oglaya Doua

Patrick van den Hurk

Rein Westrik

Roderik Rotting

Sander van Geest

Sonja van Roode

Stephanie Klasema

Stijn Uittenbogaard

Tanja Fricke

Tonnie Braam

Yfke van Gorkum

Zakiya Lake

Fotografie

Marieke Madderom

Nicky van Oort

Patrick van den Hurk

Roderik Rotting

Podcast Blijf bij de les!

Edit: Siem van de Kraats

Fotograaf coverbeeld: Rutger Tiesma

Presentator & redactie: Wouter Sloekers

Vormgeving

Enof Creatieve Communicatie

Dit magazine is een uitgave van: © 2025, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Postbus 16375 | 2500 BJ, Den Haag T 070 – 412 34 56 (ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

December 2025

Het ministerie van OCW heeft geprobeerd voor deze publicatie alle rechthebbenden van de personen op de foto's te achterhalen.

Mocht u desondanks foto's tegenkomen, waarvan u rechthebbende bent en u heeft geen toestemming gegeven voor de publicatie van een foto ervan, neemt u dan contact op via nponderwijs@minocw.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Nationaal Programma
Onderwijs

